

22350

ЗЕМЛЪДЪЛСКО

ГАЗДИЦСТВО.

ЧАСТЪ ТРЪБА.

ВОЪАРСТВО са ШУМАРСТВОМЪ.

подписано, в Кнута

Генерал-майор
А. С. Селецкий

Р. 535 / III
206 В 7

Р. 10 Ср. 749 / III. 1

ЗЕМЛѢДѢЛСКО

ГАЗАДИНСТВО.

ЧАСТЬ ТРЕЋА.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ
22356

ВОЊАРСТВО

СА

ШУМАРСТВОМЪ.

ЗА

СРБСКОГЪ ЗЕМЛѢДѢЛЦА

написао

А. НИКОЛИЊЪ.

ЦЕНА €: 4 ГРОША.

У БЕОГРАДУ,

При правительственной книгопечатни.

1 8 5 4.

RECEIVED

THE

THE UNIVERSITY OF

OXFORD

1880

LIBRARY

OF

OXFORD

1880

1880

С А Д Р Ж А Н І Є.

	Страна
Уводъ	1.
Свойство землѣ	2.
Положеніе воћняка	3.
Подизанѣ и умноженѣ воћака	4.
Изводне лев или сѣменишта	5.
Разсадникъ	7.
Облагороженѣ млади воћака	9.
1. Оченѣ, пупенѣ, или усаженѣ ока, или каламлѣнѣ на листѣ	9.
2. Каламлѣнѣ у процѣпѣ и подѣ кору.	14.
3. Саюженѣ или споенѣ	17.
Поступанѣ сѣ калемима у разсаднику	22.
Разсаженѣ воћака	25.
Нега и поступанѣ са посаженымъ воћакама	31.
Чистенѣ и кресанѣ стары воћака	35.
О болѣстима и шкодливымъ околностима, кои- ма су воћке изложене.	37.
Сува болѣсть	37.
Жутица	38.
Промрзлость	39.
Шкода проистичућа одъ ладне кише и превелике суше у врѣме цвѣтаня воћака	40.
Жаръ	41.
Буба	42.
Смолоточина	43.
Водена болѣсть	44.
Непріятельи воћака и средства противу њи	45.
Зечеви	45.
Козе Овце и Краве	46.
Бубе и гусѣнице	46.
Листне ваши	48.
Н А У К А Ш У М А Р С Т В А	49.

THE HISTORY OF THE

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and is significantly obscured by water damage on the right side of the page.

III. ВОЪАРСТВО.

„Треби глoзѣ, вади трнѣ,
Сади воѣке гдѣгодъ с' може,
Да ти милый Богъ поможе.“

У В О Д Ъ .

Съ овымъ горенаведенымъ рѣчма хотѣо бы я васъ, мои любезни землѣдѣлци! на велику ползу опоменути, кою намъ подизанѣ воѣака подае. Я самъ увѣренъ, да су многи одѣ васъ важность саденя воѣака познали, увѣривши се да лѣпѣ воѣнякъ свое газди многе радости, увеселенія и сладости, а често и знаменитый приходъ проузрокуе. Зато васъ позывамъ све, да садите воѣке по вашимъ баштама, гдѣгодъ вамъ околности допуштаю. Вы ѣете тиме саградити себи споменикъ, кои ѣе и послѣ васъ, вашей дѣци, вашимъ потомцима и отечеству, кадъ вы у гробу лежали будете, остати. Ако вы и не узможете плодове ваши трудова уживати, они вашимъ наслѣдницима, вашимъ миломъ отечеству неѣе изостати, кои ѣе васъ зато благосиляти. Вы можете іоштѣ при концу вашего живота у

миру и радости на вашъ створъ погледа-
ти, гдѣ ће вамъ сладка мисао, да сте нѣ-
што добро и полезно на овомъ свѣту поди-
гли, награду дати. Дакле, мои любезни
пріятели! одважите се на то, да садите сву-
да воѣке, гдѣ клима, земля и положеніе до-
пушта, вы ћете тиме узвысити ваше соб-
ствено и ваши породица благостанѣ, а до-
казат' ћете тиме любовъ прама вашимъ
Князу и отечеству. — А да бы у станю бы-
ли прибавити себи нужна знаня о надоб-
номъ поступаню съ воѣкама, я ћу вамъ ов-
де обяснити како валя воѣке подизати. При
саденю воѣака треба особито пазити на

Свойство землѣ.

П. 969. Коя є земля добра за воѣке?

О. За воѣке нити є добра одвећъ ла-
ка и шупля пѣскуша, нити одвећъ тежка и
ладна смольница. За воѣке є топла, сува и
умѣрено влажна земля, коя има довольно
снаге. Подводна као и кршовита земля ніє
за воѣке напредна.

П. 970. У подводну землю, шта бы се
ипакъ могло садити?

О. У подводну землю, коя се ипакъ
често изсуши, може се садити дгуња.

П. 971. А шта се може у кршовиту
землю, коя іоштѣ има снаге, садити?

О. Могу се само трешнѣ, шльиве и ораси садити.

П. 972. Иду ли жиле воћака дубоко у земљу?

О. Нѣке воћке, као што су крушке, дубоко пуштаю жиле своє у земљу, а нѣке, као што су ябуке, само изподъ површине землѣ жиле разпространяваю.

П. 973. Ако земля, гдѣ воћке садити намѣравашъ, нїє за напредованѣ воћака угодна, може ли се како томе помоћи?

О. Може се одъ части помоћи, ако яме, у коє воћке садити намѣравашъ, подубоке и пошироке изкопашъ, па да іѣ после при саѣненю воћака съ другомъ плодоносномъ земљомъ напунишъ.

П. 974. Приноси ли што мекота къ напредованю воћака?

О. Приноси. У мекоти и по орницама или обработаной земљи воћке болѣ напредую но по рудини, ливади и утрини.

Положеніє воћняка.

П. 975. Какво є положеніє воћняка добро?

О. Умѣрена коса у заклонитомъ положеню изискує се за добро напредованѣ воћняка: напротивъ врлетно положеніє нїє

сасвимъ пробитачно. Найболъ е положеніе воћняка у коси окренутой на подне зато, што на воћке зраци сунчани болъ дѣйствую, и воће овде раніе приспѣва и слађе е но на другимъ положеніама.

П. 976. Какво е положеніе воћняка окренутогъ на истокъ?

О. И то е положеніе іоштъ добро, воће у такомъ воћняку іоштъ вкусно бива, али воћке одъ поздны мразова често страдаю.

П. 977. Какво е положеніе воћняка у коси окренутой на западъ?

О. Ту воћке слабіе напредую.

П. 978. А положеніе на поноћъ или на сѣверъ окренуто, какво е?

О. Найгоре, што воће не бива тако вкусно и сладко и доцніе сазрѣва.

Подизанѣ и умноженѣ воћака.

П. 979. Коимъ се начиномъ могу воћке подићи и умножити?

О. Воћке могу се на разне начине подићи и умножити, *полаганѣмъ, изданцима и изъ сѣмена,*

П. 980. Како се могу воћке полаганѣмъ подићи?

О. Узми шибльику одъ низко висеће
гране нѣке воѣке, кою подиѣи и умножити
желишъ, савій у землю, кукомъ у землю
прибоди, и мрвитомъ земљомъ затрпай
тако, да шибльике врѣ са 5—6 палаца изъ
землѣ вири. Будуѣи да овако положена
шибльика са матерњимъ стабломъ у са-
юзу стои, она ће скоро у землю пустити
жилице. Послѣ 1—2 године има, ћешъ раз-
садницу, кою одъ свога стабла одвоити,
пресѣѣи, и пресадити можешъ, гдѣ желишъ.

П. 981. Како се са изданцима воѣке
умножаваю?

О. Нѣке се воѣке текъ са изданцима
могу умножити, као шљиве; а крушке, я-
буке я остале воѣке не могу. Изданци шљива,
ако се само са добрымъ жилама изко-
паю и пресаде, умноженѣ е свршено.

П. 982. А како се крушке и ябуке и
остале воѣке умножаваю?

О. Найизвѣстни е начинѣ умноженя
воѣака изъ сѣмена.

Изводне лее или сѣменишта.

П. 983. Како мораю лее за усѣвѣ при-
готовлѣне быти?

О. Лее мораю добро прекопане и зе-
мля у нѣима за усѣвѣ баръ съ едне стопе
у дубљину размрвлѣна быти.

П. 984. Какво се сѣме узима за усѣвъ?

О. Сѣме за усѣвъ узима се одъ онаковогъ воѣа кое брзо расте; но међутимъ види се да е сѣме одъ дивляка, т. е. ябука и крушака такођеръ за усѣвъ добро.

П. 985. Кадъ се сѣе ово сѣме?

О. Сѣе се у есень, а може се и рано у пролѣто посѣяти.

П. 986. Како се сѣе?

О. Повуку се по леяма браздице, и у ове се сѣме посѣе, и земљомъ съ едногъ прста дебело покріе. Ове браздице у изводной леи могу быти съ едне стране до две стопе една одъ друге раздалеко.

П. 987. Каква земля мора быти у изводнымъ леяма?

О. Земля нити да е одвећъ влажна, нити превећъ сува, нити одвећъ мршава, нити преяка.

П. 988. Шта треба чинити у пролѣто у изводнымъ леяма, када сѣме никне?

О. Треба усѣвъ окопати и одъ траву льине оплѣвити. Ово окопаванѣ и плѣвлѣнѣ треба преко цѣлога лѣта продужавати и тиме подпомагати да изводъ болѣ напредуе.

П. 989. Шта треба са овимъ изводи-ма на друго пролѣто чинити?

О. Треба повадити и у *разсадникъ* едно одъ другога на две стопе опетъ у лев толико раздалеке разсадити.

Разсадникъ.

П. 990. Шта є *разсадникъ*?

О. *Разсадникъ* зове се мѣсто, гдѣ се разсаднице негую, облагорођаваю, т. є. каламе и донде држе, докѣ за пресађиванѣ не одячаю.

П. 991. Какавъ мора бити *разсадникъ*?

О. *Разсадникъ* мора бити на отвореномъ мѣсту и сасвимъ сунцу изложенъ. *Разсадникъ* мора за разсаднице дубоко обработаномъ земљомъ приуготовлѣнъ бити. Одвећъ добра и снажна земля ніє за *разсадникъ*, ерѣ бы у таковой подигнуте разсаднице буйвно напредовале, па кадъ бы се у лошію землю пресадиле, оне бы закржлявиле или боловале. Свагда є болѣ, да разсаднице изъ *разсадника* извађене у болю землю пресађене буду, но што є та у *разсаднику* была. А найболѣ є, ако є могуће да земля *разсадника* по качеству равна буде оной, гдѣ ће се разсаднице пресадити.

П. 992. Ако є земля снажна треба ли ю за *разсадникъ* љубрити?

О. Ни пошто; особито ново и несгорѣло љубре шкоди *разсадницама*.

П. 993. Ако е земля за разсадникъ опредѣлена, слаба, треба ли ю љубрити?

О. Треба, но љубретомъ сасвимъ сгорѣлымъ, а юштъ е болѣ разсаднице пиштавиномъ заливати.

П. 994. Кадъ се разсаднице изъ изводны лея ваде и у разсадникъ пресађую?

О. Пресађиванъ разсадница у разсадникъ бива у пролеће, што бы у всень пресађеницама зима наудити могла.

П. 995. Како треба разсаднице изъ изводны лея вадити?

О. Одкопай разсадницу са свю страна, па онда ону срдчану жилу, коя право иде у землю, пресѣци на 5—6 палаца, и тако разсадницу извади.

П. 996. Како треба разсадницу за пресађиванъ приуготовити?

О. Све жилице, кое си при изкопаваню позлѣдію, пресѣци, ерѣ бы иначе она позлѣђена мѣста трунути почела. И по овоме можешъ разсадницу пресадити.

П. 997. Како се ове разсаднице саде?

О. У врсту на одну и полъ до две стопе раздалеко, и то или овако

•   •
•   •
•   •

или

овако . . . ; но на [свакій начинъ

у врсте.

П. 998. Шта треба далъ преко лѣта око овы разсадница у разсаднику радити?

О. Преко лѣта треба разсаднице више пута прашити и плѣвити, дакле одъ коро-ва ій чисто држати. Полезно є такођеръ подъ зиму разсадникъ прекопати.

Облагорођенъ млади вођака.

П. 999. Кои су начини облагорођеня вођака досадъ познати.

О. Облагорођенъ вођака єсте єдно ва-жно занимањ у разсаднику, кое сви млади люди треба да науче. Међу познатимъ о-благорођеня начинима заслужую слѣдуюћа три начина прирѣнїя, т. є.

1) *Оченъ,*

2) *Каламлѣнъ у проуѣпъ и подъ кору, и*

3) *Саюженъ или споенъ.*

1) *Оченъ, пупенъ или усађенъ ока, или каламлѣнъ на листъ.*

П. 1000 Є ли то оченъ тежко?

О. Оченъ є найлакшій и найважнїи на-чинъ облагорођаваня вођака. Може єданъ

вѣштакъ за єданъ данъ више стотина дивляка наочити.

П. 1001. Шкоди ли то оченъ дивляки, ако се оно не бы примило?

О. Ако се єдно усађено око не прими, не шкоди дивляки ни мало.

П. 1002. Мораюли ове разсађенице дебеле быти, коє се облагорођавати или очити намѣраваю?

О. Очити можешъ дивляке, ако су само као гушчуїє перо дебеле.

П. 1003. У коє врѣме треба очити, или као што наши веле каламити на листъ?

О. Можешъ очити преко лѣта у два пута. Првый путь Юнія мѣсеца, а другій путь Августа. Када очишь Юнія мѣсеца то се зове очити на *тераюће око*, што ће оно око, коє си усадіо онда послѣ петрова дана тога истога лѣта потерати; а када очишь Августа мѣсеца, то се зове очити на *спаваюће око*, и онда ће усађено око да зарасте, презими и текъ на идуће пролеће да потера.

П. 1004. Коє є оченъ болъ?

О. Болъ є на спаваюће око очити; ерѣ онай младаръ изъ тераюћегъ ока не може до зиме да сазрѣ, па оће преко зиме да озѣбе.

П. 1005. Каква се орудія изискую за оченѣ?

О. Бданѣ малый оштрый ножиѣ и ли-ке за привезиванѣ, или завой.

П. 1006. У кое врѣме дана найболѣ в очити?

О. У ютру по ладовини; али на киши или пре кише немой очити, ерѣ ће ти се посао одѣ кише да уквари.

П. 1007. Съ кои шибльика треба о-ка за оченѣ снимати?

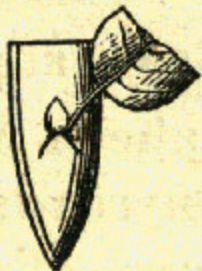
О. Избери шибльике одѣ овогодишньи младара или ластара, кои су сунцу изложе-ни и савршено здрави.

П. 1008. Коя су ока за оченѣ найболя?

О. Найболя су ока изѣ средине ши-бльике.

П. 1009. Како треба око за оченѣ са благородне шибльике снимити?

О. Око, кое желишѣ снимити треба ова-ко обрезать као што ти се овде показуе, тако

како бы кору съ окомъ палцемъ одтиснути и са шибльике снимити могао.

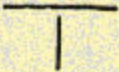
П. 1010. На шта треба при овомъ сниманю ока пазити?

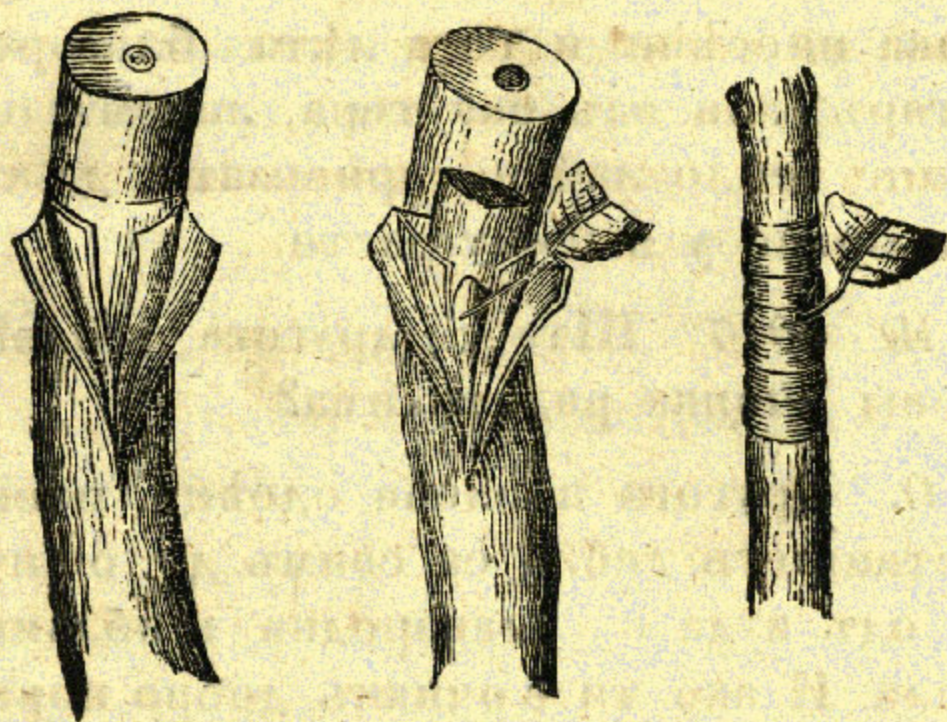
О. При сниманю ока треба на то пазити, да клица изподъ коре у оку остане; ако се шупљина у скинутомъ оку изнутра покаже, таково око, лишено клице, неће се примити, слободно га можешъ бацити.

П. 1011. Шта се далъ ради са овимъ скинутимъ окомъ?

О. Ово скинуто око са благородне шибльике, које мора имати у дужину $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ палца треба у кору дивляке на одну стопу одъ землѣ утиснути.

П. 1012. Како ће се око у кору дивляке утиснути?

О. Да бы скинуто съ благородне шибльике око у кору дивляке утиснути могао, зарѣжи у кору дивляке најпре попрѣко па онда уздужъ на подобіе писмена тврдо овако . Садъ кору дивляке до сама дрвета съ ножићемъ подигни и у то отворено мѣсто приуготовлѣно благородно око утисни и ликомъ обмотай овако

као што ти се овде показуе.

П. 1013. Има ли се при оченю какво предосторожности правило препоручити?

О. Ради предосторожности могу се два ока на єдну дивляку на разнымъ мѣстама утиснути. Ако обадва потеряю, онда се слабів очени.

П. 1014. Има ли каква посла те исте године око тога очняка?

О. Нема никаквогъ, само што треба послѣ нѣколико недѣля лику мало попустити.

П. 1015. Шта се има радити слѣдуюћега пролећа око очняка?

О. Слѣдуюћегъ пролећа, ако є утиснуто и већ срашћено око здраво, треба де-

бло дивляке на 2—3 палца выше тераюће-га ока пресѣни и тога лѣта благородный ластаръ, кои изъ ока тера, ликомъ о заоставше дебло лабаво привезати, да ти очнякъ право у высину расте.

П. 1016. Шта се другога пролећа око овы очняка радити има?

О. Другога пролећа одсѣци панютакъ заоставшегъ дебла са свимъ до онога мѣста, одъ куда є благородна шибльика изтерала. И ако ти є очнякъ добро порастао, можешъ га већъ на свое мѣсто, гдѣ оћешъ пресадити.

2) *Каламлѣнѣ у процѣпѣ, и подъ кору.*

П. 1017. У кое се врѣме калами у процѣпѣ?

О. Каламлѣнѣ у процѣпѣ предузима се у пролеће послѣ младенаца; найпре се каламе кайсіє, шльиве, трешнѣ, па послѣ крушке и найпослѣ ябуке.

П. 1018. Каква се погода врѣмена изискує за каламлѣнѣ?

О. За каламлѣнѣ у процѣпѣ избери суво врѣме; на влажномъ врѣмену, као и при ладнымъ источнымъ и сѣвернымъ вѣтровима немой каламити.

П. 1019. У кое врѣме треба шибльике за каламлѣнѣ сѣни?

О. Све благородне шибльике, съ кои каламити намѣравашъ, одсѣци мѣсеца Януара и Фебруара, па іѣ съ нумерама какве су кое забѣлежи, и у землю до употребленія зарови тако, да имъ дольна часть преко половине у земли урволѣна буде.

П. 1020. Каква се орудія изискую за каламлѣнѣ у процѣпѣ?

О. За каламлѣнѣ у процѣпѣ изискуе се добаръ ножиѣ, тестерица, еданъ гвозденый клинѣ и малый чекиѣ или сикирица.

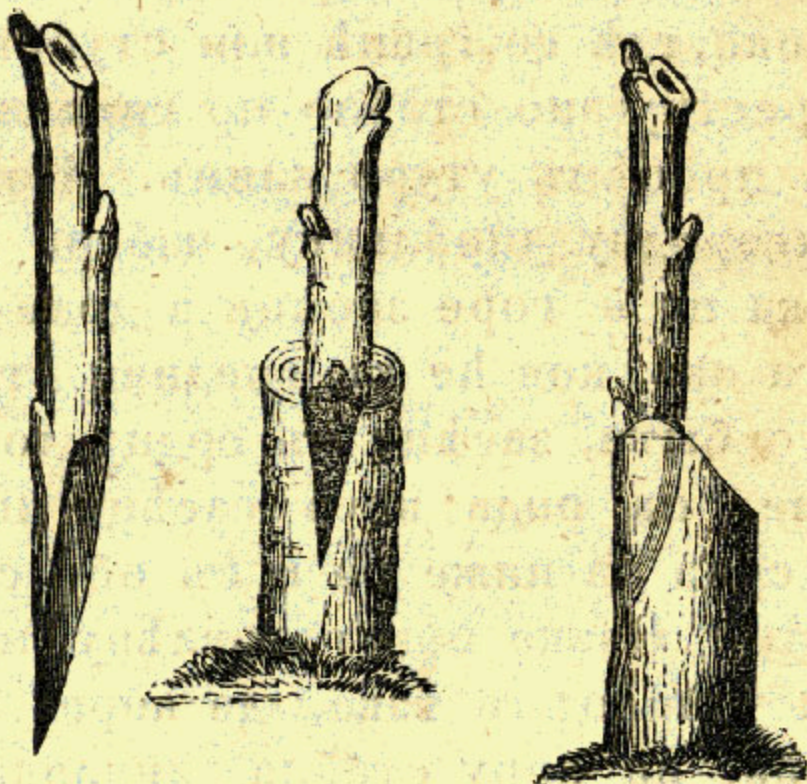
П. 1021. Како се калами у процѣпѣ?

О. Тестерицомъ престружи стабло, кое каламити намѣравашъ. Танко стабло треба ближе землѣ престругати а дебело повысоко, гдѣ се гранѣ или стубови развѣяю. Престругано стабло по средини разцѣпи и у процѣпѣ утури клинѣ. Потомъ узми благородну шибльику, избери на нѣой 2—3 ока па е горе засѣци а доле изподъ треѣга ока, кое ће къ средини стабла окренуто бити, засѣци къ срѣцу до едне четвртине, па онда косо сасѣци шибльику преко срѣца на ниже па и съ обе стране ошилясто. Овако приуготовлѣну шибльику утисни у процѣпѣ тако, да кора зарѣзане шибльике на кору стабла дивляке точно удари. После тога извади клинѣ и процѣпѣ ће утиснуту шибльику стиснути. За тимъ

вежи ликомъ шибльику за стабло и помажи ранну воскомъ или блатомъ одъ жуте землѣ начинѣнымъ, и посао е свршенъ.

П. 1022. Како се калами подѣ кору?

О. Чимъ воѣке потеряю да се кора одлюснути може т. е. кадѣ се кора подмегра, предузима се каламлѣнѣ подѣ кору. Шибльике за каламлѣнѣ узми са 3—4 ока, засѣци у шибльику право на едну четвртину, па онда долню страну косо на ниже преко срдца пресѣци, да ти изгледа као клинѣ. Стабло коб каламити намѣравашѣ престружи, па онда танкомъ коскомъ кору одлюсни на ономъ мѣсту гдѣ каламити намѣравашѣ, и у ову шупльину утисни зарѣзану шибльику ево овако

По овоме увежи шибльику ликомъ и воскомъ или блатомъ олѣпи.

II. 1023. Каква главна правила при каламлъню у процѣпъ и у кору наблюдавати треба?

О. При овомъ каламлъню могу ти поручити слѣдуюћа правила :

1) Яча стабла могу добыти две и четири шибльике унакрстъ, да бы стабло брже зарастло.

2) Калеме треба у пролеће чувати, поставивши на ньи триѣ, да не бы птице на ньи падале и ове уквариле.

3) Изподъ калема преко лѣта треба све ластаре чистити, кои бы изъ дивлѣга стабла избили.

4) На маторе дивляке, коє накалами ти намѣравашъ, бирай шибльике одъ онаковы благородны воѣака, коє буявно тераю.

5) Найлакше можешъ маторе воѣке каламити, ако у пролеће гранѣ одсѣчешъ, па да изъ дивляке нови младари изтераю, те онда на ове можешъ по вољи у слѣдуюћой години очити или каламити, а да не морашъ изгледати оѣе ли дебло заварити или зарастити.

3) Саюженѣ или споенѣ.

II. 1024. Какавъ є начинъ каламлъня споенѣ?

О. Кадъ узмешъ шибльику дивляке дебелу као гушчиѣ или ђурчиѣ перо, па ову шибльику косо и подугачко пресѣчешъ, и када потоме узмешъ благородну шибльику исте ове дебљине, па ову исто онако косо пресѣчешъ као и шибльику дивляке тако, да кадъ ѣдну зарѣзотину на другу поставишъ, да се оне савршено слажу и поклапаю, и кадъ напослѣдку овако састављне шибльике ликомъ вежешъ, оне ће брзо срастити и спонти се, то се зове *саюженѣ* или *споенѣ*.

П. 1025. Тай начинъ каламлѣня нѣ тежакъ?

О. Споенѣ, тоѣ найлакшій начинъ каламлѣня, и споенѣмъ добывамо найздравиѣ каламе, ѣръ се до нѣколико година не познаѣ ни оно мѣсто, гдѣ ѣ каламлѣно.

П. 1026. Прима ли се тежко то споенѣ?

О. То се найлакше прима, ѣръ долази кора благородне шибльике свуда на кору дивляке, па јоштъ и срдце на срдце.

П. 1027. У коѣ се годишнѣ врѣме предузима споенѣ?

О. Споенѣ предузима се у полеће кадъ се и калами, т. ѣ. када се воће подмезграю

и оће да потераю, а многи препоручую, да се онда сповнѣ предузима кадъ воѣке потераю. Нѣки опетъ доказую да се и узъ Божиѣне посте спяти може.

П. 1028. Шибльика за каламлѣнѣ мора бити прошлогодишнѣй ластаръ, а шибльика дивляке може ли бити старія?

О. Млада шибльика съ младомъ найлакше се спои и прими; но може се благородна шибльика и на старію дивляку спонити одъ 2 до 3 године стару, али се не споява лако.

П. 1029. Шиблике за сповнѣ мораю ли се зими одсѣћи као и за каламлѣнѣ у процѣпъ?

О. Мораю се зими одсѣћи и у земљи држати као и за каламлѣнѣ у процѣпъ.

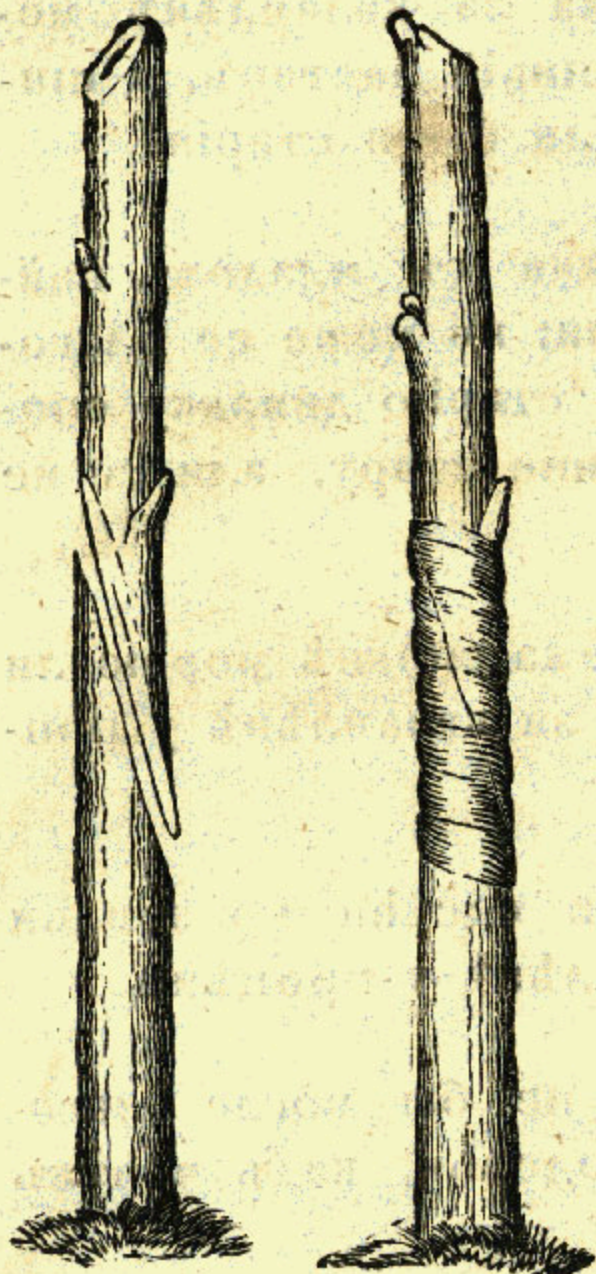
П. 1030. Заръ се не бы могле благородне шибльике онда одсѣћи, кадъ човѣкъ оће да калами?

О. И то бы се могло; но се оне шибльике зими одсѣчене, и веѣъ као увеле, лакше и брже примаю.

П. 1031. Само едно при томе сповню я примѣчавамъ, да ће тежко бити еднакѣй

зарѣзъ на дивляки као и на благородной шибльики удесити?

О. Може се догодити, да зарѣзотине нееднаке испадну, али пошто си єдну зарѣзотину на благо-

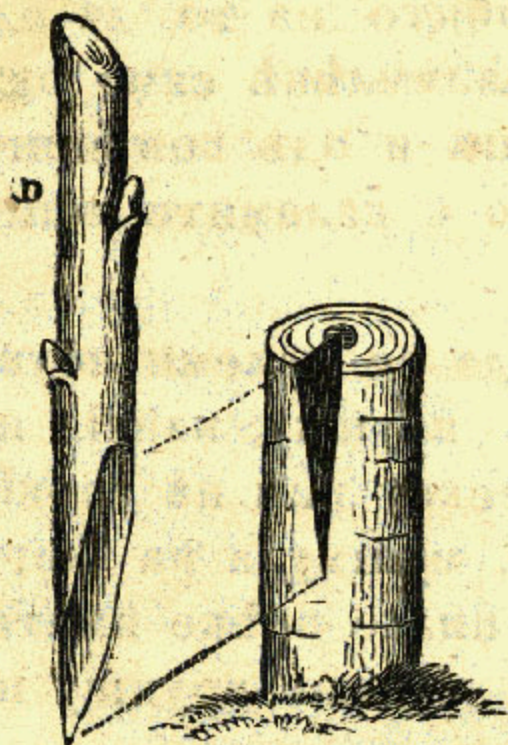

родной шибльики учинію, а ти удешавай на дивляки донде, докъ не угодишь, єрѣ што се болѣ ове урѣзотине подудараяю, тимѣ ѣ се споенѣ лакше примити, а ликомѣ є послѣ веома лако обмотати и завезати. А може се човѣкѣ извѣштити зарѣзиваюћи єднаке шибльике лѣскове или друге какове.

П. 1032. Но ако бы дивляка много дебля была одѣ благородне шибльике, онда се не бы могло споенѣ предузети?

О. Ако є дивляка много дебля, а благородна шибльика танка, онда пресѣци ди-

вляку мало косо, па онда са стране ош-

трымъ ножићемъ ко-
со засѣци кору па и
дрво дивляке, послѣ
тога на то исто по-
добіе засѣци косо ши-
бљыку благородну, ка-
ко ће таманъ засѣче-
но на дивляки мѣсто
попунити. Умѣсти
благородну шибљыку
ан засѣчено на дивля-
ки мѣсто, да ти се

баръ съ єдне стране кора съ коромъ поду-
дара, па онда ликомъ обмотай и стегни;
ето ти споенѣ свршено. Овако се кодъ
насъ у Топчидеру калеми.

П. 1033. Ако се споенѣ прими, нака-
ламлѣна шибљыка оће да потеря и да де-
бля, неће ли онда лика яко стегнута у ко-
ру да засѣче?

О. То оће; али преко лѣта треба за-
вой по мало попуштати, а калемъ, да га
не бы вѣтаръ оченію, о притку привезати.

П, 1034. Кажу ми обшта правила, која
су изъ искуства изведена за каламлѣнѣ во-
ѣака?

О. Обшта правила за каламлѣнѣ воѣа-
ка могу ти ова препоручити:

1) При свима воѣкама, коѣ облагоро-
дѣти желишѣ, пази особито на то, да од-
сѣчешѣ шибльѣке за каламлѣнѣ само одѣ
оны воѣака, коѣ познаешѣ и одѣ кои ѣешѣ
ползу имати. Погрѣшно ѣ каламити непо-
знато воѣе.

2) То ѣ познато, да се калеми ябука
на ябуку, а крушка на крушку, кайсія на
шльиву, бресква на брескву или на горкій
бадемѣ, или на тургуню, мушмула на глогѣ
и т. д. но ако желишѣ низке воѣке имати,
да ти брже роде, онда калеми крушку на
дгуню, а ябуку на петровачу.

3) Све твоѣ калеме побѣлежи, како
бы при расаѣиваню поименце знао, ка-
кавъ ти ѣ кои калемѣ.

4) Ако си скупіо сѣме особитога от-
личнога воѣа, посѣй, изѣ тога сѣмена мо-
ѣи ѣешѣ добыти нове феле воѣа, безѣ ка-
лемлѣня.

5) Ако преко лѣта изѣ калема издан-
ци потераю или ластари изѣ стабла дивля-
ке, те треба чистити и скидати, да снагу
калему не одузимаю.

П о с т у п а н ѣ с ѣ к а л е м и м а у
р а з с а д н и к у .

П. 1035. Кадѣ су дивляке у расадни-
ку покалемлѣне, има ли прве године каква
посла око калема?

О. Поглавитый е прве године посао око калема, да разсадникъ преко лѣта два три пута оплѣвишь и опрашишь, да ти коровина калеме не обузме.

П. 1036. Шта треба іоштѣ чинити да калеми болѣ напредую?

О. Да бы ти калеми болѣ напредовали, подѣ всень прекопай твой разсадникъ, тиме ѣеши землю размрвити, те ѣе се у мекоти жиле болѣ разпростирати.

П. 1037. Треба ли првога лѣта послѣ калемлѣня у самый калемъ што дирати?

О. Првога лѣта остави калемъ на миру, нека тера и нека расте како оѣе, само изданке и ластаръ съ дивлѣга стабла чисти. Башѣ ако бы ти калемъ премного на страну терао, можешѣ предѣ Петровѣ данѣ врѣове овы ластара на страну изтеравши, одкинути.

П. 1038. Шта се друге године око калема има радити?

О. Друге године съ пролеѣа одрѣжи све шибльике, кое су изѣ стабла на страну потерале, и само єдино стабло чисто остави, да може болѣ у высину тератм. Но желишь ли да ти стабло дебля, ако є потанко и буявно узрастло, онда остави 3—4 шибльике на стаблу одѣ оны, кое су на страну из-

терале. Осимъ тога поредъ танкогъ или криво израстлогъ стабла побѣ тачку, и узъ ову стабло право притегни и ликомъ повежи, да се изправи.

П. 1039. Шта се треће године око калема у разсаднику ради?

О. Ако су калеми на 7—8 стопа у висину одъ землѣ порастли, онда можешъ у повольной висини 3—4 шиблике на страну изтеравше оставити, да се калемъ онде разграна, само ове шибльике на 2—3 ока орѣжи. Калемъ раклястъ съ два крака да расте, не допуштай, ерѣ такове воѣке одъ вѣтра страдаю.

П. 1040. Но ако бы друге године у пролеће примѣтио, да су калеми на 7 стопа у висину порастли, треба ли и онда све шиблике на страну изтеравше орѣзати?

О. Онда можешъ одма у повольной висини на страну изтеравше шибльике оставити да се калемъ разграна, а можешъ и таковый калемъ веѣ извадити и пресадити на стално мѣсто, гдѣ желишъ.

П. 1041. Е ли добро све воѣке безъ разлике тако подкресивати, као што си ми казао?

О. Нѣке воѣке неподносе подкресиванѣ, као шльиве, брескве, кайсіе, бадеми и

ораси. На ове воѣке треба особито пазити и не допуштати да ластари на страну изтерују, но како примѣтишъ да нѣгди на страну ластаръ избія, треба га прстима оченъивати.

Разсађиванѣ воѣака.

П 1042. Када се и у кое врѣме воѣке пресађую?

О. Кадъ у ѳсень опазишъ, да е лишѣе съ воѣака опало, и да се сокъ изъ ограняка у жиле спустіо, можешъ разсађиванѣ предузети, па ако ти зима допусти, можешъ пресађиванѣ преко цѣле зиме продужити; но ако бы зими збогъ яки мразова немогуѣе было разсађивати, онда можешъ разсађиванѣ на пролеѣе, пре него што воѣке потераю, предузети. Ваобште дакле разсађиванѣ предузима се у ѳсень и у пролеѣе.

П. 1043. Ё ли се дознало изъ искуства, кое е разсађиванѣ напреднѣе, ѳсень или пролѣтно?

О. То зависи одъ климе и одъ доброте землѣ, гдѣ воѣке разсађуешъ. Тако н. пр. у суровой клими напреднѣе е воѣке у пролѣто разсађивати но у ѳсень; а на противъ у лаку, топлу и шуплю землю напреднѣе е у ѳсень воѣке садити.

П. 1044. Када треба яме за воѣке копати?

О. Старай се, да изкопашъ яме, у коѣ ѣшъ воѣке садити, пораніе. Ако можешъ яме за разсаѣиванъ воѣака пре зиме изкопати, да оне преко зиме промрзну, веома ѣшъ добро учинити.

П. 1045. У каквомъ отстоянію, т. е. колико раздалеко треба воѣке садити?

О. Ако воѣке у често посадишъ, ты ѣшъ имати єдну честу, у коіой ѣе ти воѣа слабо родити, єръ ни воздухъ ни свѣтлость не може свуда да допре, а и оно воѣа, што ти роди, неѣе добро и вкусно быти. Воѣке можешъ садити или четвороу-

голно

или унакрстно.

Высокорастеѣе ябуке и крушке сади на 8—10 аршина раздалеко, орасе и кестенъ на 10—14 аршина, трешнъ на 10—12 аршина, шльиве на 4 до 6 аршина, вишнъ, брескве, кайсіе, бадеме и дгунъ на 5—7 аршина. Све воѣке одъ комшійске ограде сади на петъ аршина далеко.

П. 1046. Колико широке и колико дубоке яме, за саденѣ воѣака, треба копати?

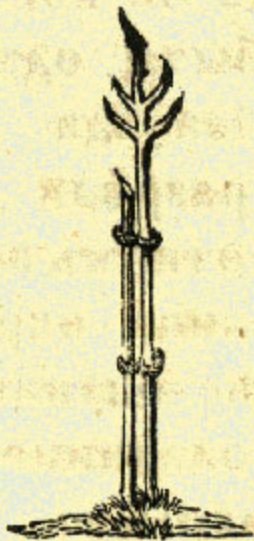
О. Яме, у коѣ воѣке садити намѣравашь, по обстоятелствама землѣ, дубоке и широке копай. На доброй землѣ може яма 2—3 стопе у пречнику широка и толико дубока быти. У хрѣавой землѣ копай яму ширу и дублю, и старай се како ѣешъ ю добромъ земльомъ попунити.

П. 1047. Пре саденя воѣака шта треба радити?

О. Пре него што къ саденю воѣака приступишь поби по средини яма право колѣ одъ 8 до 9 стопа високо, и ово колѣ по правой линіи изравнай.

П. 1048. На што ѣе ово колѣ служити?

О. О то колѣ ѣешъ ракитама или сламнымъ ужетомъ воѣке привезати. Сламно уже или ракиту око колца найпре обви, па онда прекрсти и увіай тако, да ти прекрсть између колца и воѣке дође, на ово подобіе ∞ , тако ти се воѣка неѣе о колаць трти.

П. 1049. Кадъ е яма за саденъ приу-
готовлѣна и колаць побіенъ, како се пре-
дюзима саденъ?

О. Онда узми воѣку, кою садити намѣ-
равашъ, окреши и орѣжи. Све гранчице
на страну изтеравше на 6 до 8 палаца о-
рѣжи, а срдчаной шибльики, т. е. оной што
изъ срдца стабла право у высину расте, о-
стави высину на 12 до 15 палаца. Ако воѣ-
ку у есень пресаѣуешъ, немой ю подкре-
сивати, остави то на пролеѣе. Жилице на
12—15 палаца сасѣци. Што манѣ жила воѣ-
ка има, у толико више треба гранчице и
шибльике орѣзати, ерѣ гране са жилама у
тесномъ савезу стоѣ.

П. 1050. Кадъ е воѣка за саденъ спре-
млѣна оѣе ли се садъ садити?

О. Садъ слѣдуе само саденъ. Саму гай-
ницу са површине землѣ узету найпре у я-
му сипай, па онда стави воѣку са жилама
поредъ колца у яму, но тако, да ти воѣка
доѣе поредъ колца на востокъ, овымъ ѣе
воѣка заклонѣна быти одъ града, кои по
веѣой части одъ запада долази. Жилице
рукомъ по ями разрѣди да се не прекр-
штаю, па иѣ онда ситномъ земльомъ затрпай.
Найяче жиле воѣкине окрени къ западу,
ерѣ одтуда найвеѣе олуине долазе. Кадъ
жилице съ ѣдне подланице добромъ и сит-
номъ земльомъ покріешъ, а ты воѣку ма-

ло продрмай, да се земля око жилица слегне, па онда землю у яму бачену ногама мало потапкай, и послѣ тога сву яму земљомъ изпуни. Ако є земля при саденю сува, треба сваку саѣеницу добро залити. Особито у пролеће ако садишъ, немой заливанѣ изоставити.

П. 1051. Колико дубоко треба воѣке садити?

О. На то пази да воѣку тако дубоко посадишъ, колико є она и пре тога у земљи дубоко была; ни дублѣ, ни плиће.

П. 1052. Є ли истина, да є нужно и на то пазити, да воѣка посаѣена буде према сунцу као што є она порастла?

О. То многи искусни замлѣдѣлци потврђую и доказую да одъ тога зависи напредованѣ воѣке.

П. 1053. Є ли истина, да нїє добро на оно мѣсто, гдѣ є нѣка воѣка стаяла, па се осушила, опетъ онога истога рода воѣку посадити?

О. Кажу, да є и за воѣке промѣна пробитачна; тако на оно мѣсто гдѣ є н. п. ялука была, сади крушку, или гдѣ є крушка была, сади ябуку.

П. 1054. На одвећъ влажномъ и студенномъ врѣмену є ли добро вадити и прецаѣивати воѣке?

О. Ни у есень, нити у пролеће на влажномъ и студеномъ врѣмену, немой вадити и пресађивати воћке, ерѣ нѣюве нѣжне жилице могу одъ мраза страдати.

П. 1055. Бы ли се могле зими воћке пресађивати?

О. Често се догађа, да човѣкъ жели на нѣкомъ мѣсту имати воћку, коя бы му наскоро и лада причинявала и родила; у такомъ случаю можешъ велику и одрастлу воћку на пожелано мѣсто пресадити. Кадъ се зими земля смрзне, изкопай еданъ яракъ око воћке у шестаръ тако, да ти пречникъ овога шестара буде одъ 5—6 стопа. Кадъ овај яракъ будакомъ на $2\frac{1}{2}$ до 3 стопе дубоко изкопашъ, онда почни свуда унаоколо къ стаблу подкопавати, жиле оштромъ сѣкиромъ пресѣцаюћи донде докъ сву воћку не подкопашъ и не оборишъ. Овако ћешъ извадити цѣло стабло са земљомъ и жилицама; послѣ натовари на кола пренеси на повольно мѣсто, гдѣ ти яма за саденѣ мора приуготовлѣна быти, па ћешъ у ню воћку, попуняваюћи яму ситномъ земљомъ, посадити. На пролеће разрѣди и окреси мало огранке и остави толико грана, колико њѣ земљомъ пренешене жилице издржавати могу, те ћешъ скоримъ имати лѣпу и здраву воћку.

Нега и поступанъ са посађе-
нымъ воћкама.

П. 1056. Потребую ли єдномъ преса-
ђене воћке какве неге?

О. Ніє довольно само пресадити воћ-
ку, но ю треба и далъ неговати докъ се
она подигне и одяча.

П. 1057. Шта треба чинити ако бы
послѣ пресађеня воћака одма првога лѣта
велика суша наступила?

О. Онда траба заливанъмъ у помоћь
притећи, єръ се често догађа, да збогъ су-
ше примлѣне воћке лишће клоне, па кадъ
такову воћку заливашъ, оће да се поврати
и послѣ Петрова дна у другомъ покретуда
потера.

П. 1058. Да бы жилице пресађене воћ-
ке влаги добывале и тиме болѣ напредова-
ле, шта треба радити?

О. Треба воћку баръ на 5—6 стопа у-
наоколо окопавати. Ово окопаванъ треба
сваке єсени продужавати, а преко лѣта не
допуштати да у овой мекоти около стабла
коровина расте.

П. 1059. Али ово окопаванъ воћака
заръ неће быти свуда нужно?

О. Воћке є нужно окопавати на ливади
и на утрини посађене, гдѣ се не оре и не

копа, и гдѣ рудина не допушта да се жилице воѣке разпространяваю. Чегѣ ради землѣдѣлцы разумно поступаю, када воѣнякъ скоро посаѣенъ савъ ору или копаю и по нѣму пасуль сею, докъ се воѣнякъ не подигне. Ваобште добро е онакове усѣве по воѣняку сѣяти, кои жилице свое дубоко у землю не пуштаю.

П. 1060. Ёли добро и нужно воѣке гноити?

О. Ако се воѣке налазе на необдѣланой земљи, гдѣ се никако не гнои, нужно е воѣке по кадшто гноити, ако желишь да ти роде. Свако скорашнѣ и несгорѣло ѣубре, кадъ бы на жилице дошло, было бы шкодливо; напротивъ веома е напредно воѣкама зрѣло и сгорѣло ѣубре. *)

П. 1061. Докле треба пресаѣену воѣку о колаць притегнуту држати?

О. Докле годъ млада воѣка подпоре потребуе, треба ю узъ колаць привезану држати, ёдно да право расте, а друго да ю вѣтаръ не може обалити. Зато треба надгледати, и чимъ бы примѣтио, да е свеза попустила, или да се одрѣшила, одма воѣку новомъ свезомъ да привежешъ.

---

*) Наши селяци никако не гнов воѣняке, али по воѣняцима веѣ одрастлымъ држе свиѣ, овце и говеда, те имъ стока сама гнои, и заштеѣуе трудъ.

П. 1062. Ё ли добро допустити изданцима да расту?

О. То бы одвећъ шкодливо было, што бы изданци одузимали снагу воўкама. Зато в полезно изданке требити и стабло чистити одъ ластара, кои бы преко лѣта изтеривали.

П. 1063. Има ли каква посла око гра на млады воўака?

О. Ако желишь да ти се гране уредно разширую, то в главный посао, да сваке године младе воўке подкресуешъ, требишь и рѣжешъ. Разумнымъ рѣзанѣмъ и окресиванѣмъ млады воўака отвараешь путь да зрацы сунчани и воздухъ свуда допрети могу, кое на доброту и лѣпоту воўа великій упливъ има.

П. 1064. У кое врѣме треба воўке рѣзати и кресати?

О. Ово рѣзанѣ и окресиванѣ млады воўака треба предузимати узъ частне по сте и продужити докъ воўке не потеряю.

П. 1065. У чему се састои то рѣзанѣ и окресиванѣ воўака?

О. Све излишне гране, кое се у често налазе, окреси. Ако се две гране прекрштаю, или ако една на другой лежи, па се при найманѣмъ вѣтру тару, а ты слабію

грану одсѣци. Све бикове, кои су бесплодни, а снагу воѣки одузимаю, одсѣци. Све земљи оборене гране сасѣци.

П. 1066. Догађа се, да младе воѣке бујавно расту а неће да роде, може ли се томе како помоћи?

О. Узми оштаръ ножићъ, и у пролеће кадъ воѣке потеряю врѣомъ ножића разсѣци кору стабла одъ грана па до земљъ. Овымъ ћешъ причинити да се прекомѣранъ сокъ изліе и да воѣка идуће године роди. Но ово разсѣцањъ коре бива одъ стране источне, сѣверне или западне, а никако одъ стране сунца.

Осимъ овога средства могу ти јошть едно препоручити, а то е *волшебный прстенъ*. Око едне или више грана оштрымъ ножићемъ обрѣжи кору до дрвета, па на едну четвртину до два палца далеко обрѣжи кору и по другій путъ, између ове две урѣзотине извади кору, тако ћети остати на грани еданъ прстенъ безъ коре, и то се зове *волшебный прстенъ*. Овај *волшебный прстенъ* причинява да воѣка идуће године мора родити зато, што прекомѣрни сокови не могу ићи у гранъ, и тако мораю се образовати плодоносне пупе.

Или мѣсто овога *волшебногъ прстена* можешъ jakimъ конопцемъ обмотати грану

и добро стегнути. Овай ће конопаць пре-
ко лѣта кору засѣћи и то ће причинити да
воћка роди.

П. 1067. Ђ ли добро стоку у младѣ
воћнякѣ пуштати?

О. У младѣ воћнякѣ, кои се јоштѣ нѣ
савршено подигао, никакву стоку не пу-
штай, ерѣ ће она младымѣ воћкама велику
шкоду учинити.

П. 1068. Шкоди ли младымѣ воћкама
маовина?

О. Маовина прво извлачи себи раану
изѣ стабла воћке, друго маовина е прибѣ-
жиште свакоме гаду; дакле маовина шкоди
свакој воћки, а младој понайвише.

П. 1069. Бы ли се могла маовина из-
требити?

П. Узми три дѣла жуте землѣ, два дѣ-
ла угашенога креча и еданѣ дѣо просѣя-
ногѣ пепела. Ову смѣсу сѣ водомѣ разму-
ти да буде житка, и сѣ нѣомѣ младе воћке
помажи, тако ће сва маовина спасти.

Чистенѣ и кресанѣ стары воћака.

П. 1070. Зарѣ и око стары воћака и-
ма каквогѣ рада?

О. И старе воћке треба надгледати и
неговати?

П. 1071. У чему се неџа стары воџа-
ка састои?

О. Неџа стары воџака поглавито састои
се у томе, да иџ крешемо и чистимо.

П. 1072. Треба ли и старе воџке сваке
године чистити и кресати?

О. Старе воџке треба сваке друге или
треће године у пролеће мѣсеца Фебруара
и Марта кресати и чистити.

П. 1073. У Чему се то кресанџ и чи-
шџенџ састои?

О. Чишџенџ и кресанџ стары воџака
састои се у слѣдуюџемџ:

1) При чишџеню стары воџака све су-
ве, промрзле и болешльиве гране одсџци.

1) Бикове на здравымџ и плодоно-
снымџ воџкама, кои гранама много снаге од-
узимаю, одсџци. Но ако примџтишџ, да
воџка слаби и оџе да изда, онда немой би-
кове сџџи, но нџи остави да воџку подмла-
дишџ, а сво гранџ до бикова одсџци, тако
џе се нове гране изџ бикова образовати и
воџка џе се подмладити.

3) Све изданке и ластарџ изџ дебла
изтеравшџй отребџи.

4) Оне гране, коџ се прекрштаю, та-
ру, или коџ една на другой леже, изсџци.

5) Оне гране, коє су у средини сгоми-
лане, разрѣди.

6) Старіє воѣке, коє слабе и оѣе да
издаду, окреси и гране сманѣи, или іѣ око-
пай и добрымъ сгорѣлымъ ѣубретомъ по-
гној, па іѣ можешъ подмладити.

7) Слабіє и танѣ гране можешъ о-
штримъ ножиѣемъ одсѣѣи, а деблѣ тесте-
ромъ престругати, и мелемомъ помазати.

8) Старе ранне и засушене панютке
орѣжи и мелемомъ помажи.

О болѣстима и шкодльивымъ о-
колностима, коима су воѣке из-
ложене.

П. 1074. Заръ су и воѣке болѣсти из-
ложене?

О. Како годъ што люди и стока разне
болѣтице претрпити мораю, тако су и воѣ-
ке разнымъ болѣстима изложене. Па како
годъ што се болѣтицама людскимъ и сточ-
нымъ лѣка налази, коима се олакшаваю бо-
лѣ, тако има лѣкова и за болѣ воѣака.
Найвеѣе се болѣсти раѣаю одъ неразу-
многъ поступаня съ воѣкама, и одъ несхо-
дногъ разсаѣиваня.

Сува болѣсть.

П. 1075. Кадъ воѣка очевидно клоне,
снагу губи, суши се, лишѣе вене и опада,
каква е то болѣсть?

О. То е сува болѣсть.

П. 1076. Одъ куда она произлази?

О. Ова се болѣсть раѣа одъ дуготра-
юће суше или одъ веома неплодне землѣ.

П. 1077. Како се може ова болѣтица
излѣчити?

О. Сасѣци гране, отрляй дебло, опери
и очисти одъ маовине, погној землю око
воѣке кокошимъ гноемъ, заливай воѣку
пиштавиномъ или сплачинама.

Ж у т и ц а.

П. 1078. По чему се познае да е воѣ-
ка жутицу добила.

О. Ова се болѣсть познае, када листъ
преко лѣта жути, а шибльике овогодишнѣгъ
ластара црвене, када печурке по стаблу из-
бѣяю и т. д.

П. 1079. Одъ куда ова болѣтица произ-
лази?

О. Ова боля долази, када е воѣка на
одвећъ сувомъ мѣсту посаѣена, или када е
земля овећъ мршава, или када су жилице
слѣпимъ кучетомъ или мишевима или дру-
гимъ црвима подгрижене.

П. 1080. Како се та боля излѣчити
може?

О. Ако болѣсть долази одъ суше, заливай воѣку; ако долази одъ мршаве землѣ, пресади воѣку; ако воѣки оскудѣва раана, погной землю око воѣке; ако су жилице подгрижене, одкопай воѣку, изнаѣи нѣне неприятелѣ и побѣи.

Промрзлость.

П. 1081. Гадъ се догоди да воѣке одъ превелике зиме промрзну, може ли се нѣи-ма што помоѣи?

О. Докле годъ примѣтишъ, да су гра-не воѣке промрзле, одсѣци ѣи.

П. 1082. Но када воѣка промрзне у пролеѣе, како ѣоѣ се онда помоѣи може?

О. Када се у пролеѣе покаже мразъ у врѣме кадъ се цвѣтъ савршено развѣо, онда мразъ не може много воѣки наудити, но када се мразъ догоди у врѣме кадъ се цвѣтъ развѣяти починѣ, онда се воѣу не надаѣи. Найболѣе онда средство да воѣку заливашъ, да цвѣтъ ладномъ водомъ пошкропишъ, тако ѣе се воѣка, коя е промрзла повратити, ерѣ ѣе ладна вода мразъ изъ воѣке извуѣи. У цвѣту налазеѣу се воѣку треба водомъ шкропити пре него што се сунце роди. Ако у пролеѣе када воѣе цвѣта, снѣгъ падне, надаѣи се послѣ тога мразу, зато отреси воѣку одъ снѣга. Ако се догоди да се мразъ изненадно у е-

сень покаже, када іоштъ зрѣло воће на воћкама стои, онда остави воће на воћкама донде, докъ киша или благо врѣме мразъ изъ воћа не извуче.

Шкода произтичућа одъ ладне кише и превелике суше у врѣме цвѣтаня воћака.

П. 1083. Када воће цвѣтаю, па ударе дуготраюће ладне кише, какву штету приносе?

О. Ладне кише покваре цвѣтъ, па се воће незамеће.

П. 1084. Имали томе какве помоћи?

О. Кои воће у врѣме кишно неколико пута преко данъ тресе, да киша съ цвѣта опадне, тай ће имати воћа.

П. 1085. Шкоди ли суша воћкама, кадъ бы се она догодила у врѣме цвѣта?

О. Прекомѣрна суша пре и одма послѣ цвѣта или у врѣме цвѣтаня проузрокуе то, да цвѣтъ, или указавшій се плодъ опадне.

П. 1086. Може ли се томе злу како помоћи?

О. Заливанѣ наибольій е томе лѣкѣ. Може се такођеръ еданъ судъ пунъ воде поредъ дебла изподъ воће поставити и овай свакій данъ водомъ допуњавати докле

вошка не прецвѣта. Вошка увлачи у себе изпаренія изъ воде произлазећа, и тако се цвѣтъ одржи. По величини суда треба свакій данъ по мало разтоплѣне у води соли у судъ доливати.

Ж а р ъ.

П. 1087. Каква е болѣсть жаръ на вошкама?

О. Ова е одвећъ обична, особито кодъ коштичавогъ воша позната болѣсть. Она се познае, кадъ се кора вошке мѣстимице осуши, гдѣ се послѣ тога мрка хрћи подобна превлака на кори укаже.

П. 1088. Шта причинява ту болѣсть?

О. Яки мразови, гноенъ одвећъ врућимъ љубретомъ, несходно положеніе и земля, пренебрегнуте ранне, неразумно поступанъ при подкресиваню вошака и овима подобни узроци даю повода къ овой поморной болѣсти.

П. 1089. Заръ е она поморна?

О. Она тако брзо напредуе, да ако не ускоришь са сходнымъ лѣковима, вошка ће да изумре.

П. 1090. Дакле има и той поморной болѣсти лѣка?

О. Ако болѣсть долази одъ прекомѣрногъ врућегъ гнобня, одклони гной и изо-

билномъ соку отвори путь разсѣкавши кору воѣке оштрымъ ножемъ одъ стубова до землѣ.

Ако болѣсть долази одъ незгодне землѣ, одкопай землю одъ жила, па ю уклони, и жиле другомъ сходномъ и добромъ земльомъ покри.

Ако болѣсть долази одъ подводне землѣ, гледай како ѣеишь воѣнякъ осушити.

Но ако болѣсть узме ма', онда ти ништа друго не остае, но жаромъ обузете части до здороваго дрвета изсѣхи и ранну мелемомъ помазати.

П. 1091. Какавъ е то мелемъ?

О. Тай се мелемъ састои изъ смѣсе одъ жуте землѣ и кравлѣ балѣге или одъ креча, жуте землѣ, балѣге, терпентина и чаѣи, или одъ катрана и креде.

П. 1092. Одъ куда найвише ова болѣсть долази?

О. Одъ велики ранна воѣки задаты, кадъ н. п. велике и дебеле гране одсѣчешъ. Зато е добро у свакомъ случаю ове ранне мелемомъ помазати.

Б у б а.

П. 1093. Каква е то болѣсть?

О. Буба е кодъ зрнатогъ воѣа то, што е жаръ кодъ коштичавогъ.

П. 1094. Одъ чега долази ова болѣсть.

О. Оне исте причине даю повода о-
вой болѣсти, коє и жаръ проузрокую.

П. 1095. По чему се познає ова бо-
лѣсть?

О. Подижу се на кори воѣке мѣстими-
це нѣке узвишености као пликови, подѣ
коима се црне мрлѣ налазе, коє се распро-
страняваю; кора се смежура напоследку и
една грана за другомъ сушисе.

П. 1096. Како се той болѣсти помоћи
може?

О. Найболѣ є средство одма у почет-
ку ранну сасвимъ изсѣћи и терпентиномъ
помазати. Воѣке се брзо поврате одъ ово-
га лѣка, постаю родне и дуготрајуће.

Смолоточина.

П. 1097. Каква є то болѣсть?

О. Ова се болѣсть понайвише появлю-
є кодъ коштичавы воѣака. Сокъ изъ коре
тече, сасуши се и у смолу претворенъ поста-
не тврдъ.

П. 1098. Одъ чега ова болѣсть до-
лази.

О. Ову болѣсть проузрокую исте оне
причине, коє и жару повода даю.

П. 1099. Па шта та смолоточина шко-
ди воѣки?

О. Сокъ, кои бы служіо за раану воѣки, губи се, па одтуда воѣка слаби и болуе.

П. 1100. Има ли той болѣсти лѣка?

О. Има. Оштрымъ ножемъ изсѣци смо-
лу, па онда изсѣци и ранну, одъ куда смо-
ла тече до здороваго дрвета, и помажи ран-
ну црнымъ сапуномъ.

Водена болѣсть.

П. 1101. Каква е то болѣсть?

О. Воѣка у овой болѣсти слаби, ли-
ше пожути и напоследку опада. Младари
или младе шибльике су танке и безснажне,
кора набубри и како ю найманѣ додирнешъ,
изъ нѣ тече вода.

П. 1102. Како се може воѣка одъ те
болѣсти избавити?

О. Одклони сва она растѣнія, коя бол-
ной воѣки воздухъ и сунце одузимаю, па
онда повуци оштрымъ ножићемъ по кори
стабла урѣзотину одъ грана до землѣ, о-
гранке мало орѣжи и око дебла поспи про-
сѣяногъ креча, пепела буковогъ, или до-
брогъ и сгорѣлогъ ѣубрета, и све оне ши-
бльике и гране, кое болую, сасвимъ од-
сѣци, па ћешъ воѣку избавити.

**Неприятельн воѣака и средства
противу ньн.**

Зечевн.

П. 1103. Какву штету зечеви воѣкама причиняваю?

О. Никаква повреда на младымъ воѣкама учинѣна нѣ имъ тако убитачна, као она, кою имъ зечеви причиняваю; ерь зечеви кору прегризу, раздери и разцѣпе да кора не може да зарасте.

П. 1104 Ако зечеви сву кору око стабла прегризу, може ли се той воѣки помоѣи?

О. У таковомъ случаю ништа ти друго не остав, но воѣку пресѣѣи и наново ка ламити.

П. 1105. Ако зечеви нису сву кору около стабла прегризли, има ли какве помоѣи за тако позлеѣене воѣке?

О. Балегомъ или мелемомъ ранну залѣпи и крпомъ преко тога обмотай, да воздухъ до ранне не допире.

П. 1106. Има ли средства, коимъ бы младе воѣке одъ зечева сачували?

О. Найболѣ е средство лисичія масть, коіомъ помажи колацъ поредъ воѣке по-

бієный, па неће зечеви кь воўки присту-
пити.

Козе, овце и краве.

П. 1107. Козе знамь да могу воўкама
яко наудити, али шта могу овце и краве
шкодити?

О. Оће и овце младый ластарь да бр-
сте, а и краве то исто чине, и іоштъ оће да
се чешу, те младе воўке ломе и газе. Най-
болъ є стоку у младъ воўнякъ не пуштати.

Бубе и гусѣнице.

П. 1108. Какву штету чини *майска бу-*
ба, или *кокица* воўкама?

О. Она листу и младомъ ластару мно-
го штете причинява.

П. 1109. Како се могу майске бубе
изтребити?

О. Найболъ є средство при излазку
сунца воўке трести нѣколико пута, па ће
майске бубе съ воўке попадати, а ты ій
покупи и побѣ.

П. 1110. Какву штету причинява воў-
кама *ронацъ*?

О. Онъ мале жилице прегриза а повеће
гули и тиме се рани. Ньима не можешъ
другчіє наудити, но при прекопаваню зе-

млѣ поубіяти, или вране неплашити, они їй добро требе.

П. 1111. Какву штету причинява воѣкама дрвенарѣ, подкожнякѣ или дробарѣ?

О. Изъ подкожняка или дробара црва произлази буба еленякѣ. Овай црвѣ найпре подѣ коромѣ гризе и копа па послѣ и само дрво троши избацујући на полѣ црвенкасто загаситу прекрупу. Овай црвѣ четири године као црвѣ живи и послѣ се у еленяка претвори, тако еданѣ единый црвѣ зато врѣме може дебло и сво гранѣ покварити.

П. 1112. По чему се може познати да е подкожнякѣ у стаблу?

О. Познае се по кори; коя понѣгди поцрни и одлупи се, а познае се и по ямици црва, изъ кое мрка вода и прекрупа дрвета тече.

П. 1113. Може ли се то зло излѣчити?

О. Изсѣци кору докле е годѣ шупля, па то изсѣцанѣ продужи докѣ не наѣшѣ црва, и послѣ попуни ранну мелемомѣ, па ѣшѣ воѣку избавити.

П. 1114. Има ли іоштѣ каквы буба, кое воѣкама шкоде?

О. Има іоштѣ нѣки модры буба, кое се узѣ воѣке пужаю, па у пролеѣе клице, младо лишѣе или само младо воѣе у пропашѣваю, но нѣи е тежко ватати и изкоренити.

П. 1115. Одѣ буба веѣу штету зарѣ гусѣнице причиняваю?

О. Већега непријателя воћкама одъ гусѣница нема, ерѣ оне лишће и цвѣтъ утаманюю и често воћку тако затру, да ни идуће године не роди.

П. 1116. Има ли каквога средства, коимъ бы гусѣнице утаманити могли?

О. Найболѣ е средство у есень и преко зиме сво на воћки заоставше лишће кое су гусѣничка легла, скинути и попалити. И онай прстенакъ, што наши зову кукавичина суза, треба скинути и спалити, ерѣ су то најжешћи гусѣница яйца. Но найболѣ е у оне птице не дирати, кое преко године одъ гусѣница и црвића живе, а то су вране и врабци. Ове птице су природны непријатељи гусѣница и могу имъ више одъ човѣка наудити.

Л и с т н е в а ш и .

П. 1117. Какву штету причиняваю листне ваши?

О. Листне ваши, кое се невѣроятно брзо умножаваю, изъ клице самога ластара и изъ најважнѣи листића раану сисаю и воћкама шкоде.

П. 1118. Могу ли се листне ваши изкоренити?

О. Треба оне найманѣ листиће притискивати и ваши гнѣчити, или цеѣемъ дуванскимъ ластаре мазати, или иѣ на сувомъ врѣмену стресати и газити.

НАУКА ШУМАРСТВА.

Пытань. 1. У чему се састои наука шумарства?

Одговоръ. Наука шумарства састои се у подизаню дрвля, у сачуваню дрвля, у прецѣни дрвля, у употребленію дрвля и у управленію шума.

П. 2. У чему се разликуе наука шумарства одъ шумарскогъ газдинства?

О. Теоріомъ одъ практике. Наука шума зове се ваобште наука шумарства, а практика или упражненіе науке шумарства зове се шумарско газдинство. Теорія и праксисъ зове се шумоводство.

П. 3. Шта разумѣшь подъ унутрашньимъ, а шта подъ споляшньимъ шумоводствомъ?

О. Унутрашнѣмъ шумоводству принадлеже сви они послови, кои се у самой шуми предузимаю, као: отличія грмова и назначеніе, подизанѣ и заштита дрвля.

У споляшнѣ шумоводство рачунаю се они послови, кои се изванѣ шуме раде, као: управленіе, извѣстіе, рачуноводство и проч.

П. 4. Чиме се разликуе органично тѣло одѣ неорганичногѣ?

О. Тиме, што е органично тѣло само по себи дѣятелно, напротивѣ неорганично тѣло, кое као масса суштествуе, дѣятелности нема.

П. 5. Чиме се разликуе царство минералны одѣ царства быля и ово одѣ царства животиня?

О. Тиме, што се минерали образую единѣнѣмѣ и слаганѣмѣ частица равнородны неимаюћи органа. Былѣ непромѣнюе свое мѣсто у простору покретомѣ као што то животинѣ чине, и ако покретѣ показую, тай нѣ помѣстны, нѣовѣ покретѣ слѣдуе одѣ споляшнѣгѣ уплива тако правилно, да свакій знакѣ своевольногѣ покрета губе.

П. 6. Може ли свако дрвлѣ у свакой клими растити?

О. Не може; зато треба знати какву климу кое дрвлѣ изискуе.

П. 7. Чиме се разликую быльке одѣ дрвля?

О. Тиме, што быльке имаю стабльку, а дрвлѣ дебло или стабло.

П. 8. Које су главне части дрвља по спољашњемъ изгледу?

О. Главне части дрвља по спољашњемъ изгледу есу: коренъ, стубови, дебло, гране, пупе, лишће, цвѣтъ и плодъ.

П. 9. Које су унутрашнѣ саставне части дрвља, кадъ се дебло попрѣко разсѣчено сматра?

О. Унутрашнѣ саставне части дрвља, кадъ се дебло попрѣко пресѣчено сматра, есу: 1. горња кожица; 2. кора; 3. лика; 4. мезгра; 5. дрво; и 6. срдце.

П. 10. Коя су оруђа разплоћеня кодъ дрвља?

О. Оруђа разплоћеня кодъ дрвља састав се у цвѣту; но нѣка разплоћаваю се изданцима, а нѣка шибльикама у землю забоденымъ.

П. 11. Какву услугу чини лишће дрвљу?

О. Лишће служи дрвљу за оруђе, коимъ оно увлачи у себе изъ воздуха раану, а непотребне стихіе одише.

П. 12. У смотреню лишћа како се дѣли дрвлѣ или гора?

О. По лишћу дѣлимо гору на *лиственату* и *зимзеленату* или *игличаву*, или на *лиственату* и *црну гору*.

П. 13. Кое е листната гора?

О. Листната гора зове се она, која свакога пролећа листа и у есенъ лишће губи.

П. 14. Коя е зимзеленаста?

О. Зимзеленаста гора зове се она, која лишће игличаво преко зиме не губи, но е зими и лѣти зелена.

П. 15. Чиме се разликуе листнато дрвлѣ одъ зимзеленастого?

О. Листнато дрвлѣ одъ зимзеленастого разликуе се тиме, што оно има водене и слинаве сокове, а ово смоласте или олайне.

П. 16. Одъ куда се раани дрвлѣ?

О. Дрвлѣ раани се изъ воздуха и изъ землѣ. Изъ воздуха увлачи у себе раану крозъ лишће, а изъ землѣ крозъ жиле. Изъ землѣ поглавиту му раану дае гайница.

П. 17. На кои начинъ расте дрвлѣ и свако былѣ?

О. Дрвлѣ и свако былѣ расте на слѣдуюћий начинъ: како се кліяня врѣме и повраћаюћа се топлота у пролеће укаже, одма у дрвету, а нарочито у мезгри подъ коромъ налазећий се, и прошле есени приуготовлѣный сокъ постане текућий и проузрокуе да лишће и цвѣтъ избія. Међутимъ се земля сгрѣе, и жилице почию питател-

ну раану увлачити. Ова подиже се нарочито у дрвету у висину, и долази у лишће. У лишћу потоме ова сурова питателна раана, пошто се са онимъ стихіјама, кое в лишће изъ воздуха у себе увукло, смѣша, упливомъ сунца и свѣтлости, преобраћа се у створный сокъ, па се тай сокъ споляшњимъ и унутрашњимъ частима дрвећа, која треба да расту, крозъ кору саобштава.

П. 18. Каква погода врѣмена подпомаже кліянь сѣмена, а каква предупређава, и зашто?

О. Воздухъ, влага и топлота подпомаже кліянь свакогъ сѣмена больногъ, а суша и ладноћа предупређава кліянь. Безъ воздуха, влаги и топлоте нема промѣне у природи, дакле ни у сѣмену быля.

П. 19. Одъ куда се рађа гайница у гори?

О. Гайница у гори рађа се изъ трулежи лишћа, жила и други частій дрвля.

П. 20. Каква в земля ваобште найболя за гору?

О. Ваобште држимо да в найболя земля за гору, која знаменито гайнице са пѣскомъ и шљонкомъ помѣшане словце има, и међу којима се разтворена иловача налази.

П. 21. На koliko се начина може млада шума подићи, и како се ови начини именују?

О. Млада шума може се на два начина подићи, *природнымъ* и *художественымъ*. Природный начинъ састои се у томе, када дрвлѣ изъ реда посѣчемо, а порѣтко оставимо по нѣко дрвлѣ, да сѣме проспе и посѣе, изъ кога ће се млада шума подићи; а художественымъ начиномъ подиже се шума, када се гора до землѣ посѣче и панѣви са жилама изваде, па онда сами сѣме посѣемо, или када разсаднице разсађуемо, или шибке у землю побіамо.

П. 22. Кадъ е шума у томе станю, да се она изъ *економически* призрѣнїа, кадъ изъ *трговачки* призрѣнїа, а кадъ изъ *физически* призрѣнїа сѣћи може?

О. Цѣла шума или нѣка часть нѣна може се изъ *економически* призрѣнїа сѣћи, кадъ е она тако стара, koliko она изъ призрѣнїа на землю и положенїе стара бити мора, да едно на друго узимаюћи најячїй прираштай у дрвлю учинити и у едно дрва дати може, коя бы обштымъ потребама одговараюћу ячину и доброту имала.

Изъ *трговачки* призрѣнїа може се шума сѣћи, кадъ е дрвлѣ тако яко, koliko текъ по околностима бити мора, да прїатжателю одъ свое шуме највећїй добы-

такъ подае, кои е прорачунатъ по врѣдности землѣ, по припадаюћемъ на то интересу, и по интересу на интересу.

Физически е нѣка шума за сѣченѣ онда, када дрвлѣ или збогъ старости не може више знаменито да расте, или када хрѣва свойства землѣ не подаю примѣтителанѣ нараштай.

П. 23. Да ли болѣ дрвлѣ расте изъ сѣмена, или болѣ расту изданци изъ жила и панѣва, када се дрвлѣ посѣче до землѣ?

О. Много правіе расте и већу высину постигне дрвлѣ изъ сѣмена порастло, но оно, што е изъ паня или изъ жила избило.

П. 24. Е ли пробитачніе у шуми имати еднога рода дрвлѣ, или мѣшовито?

О. Еднога рода дрвлѣ у шуми имати пробитачніе е у толико, што ово еднако расте и еднако поступанѣ изискуе и што едно дрвлѣ другоме раану не одузима. Напротивъ за землѣдѣлскогъ газду пробитачніа е мѣшовита шума, што онѣ у нѣой за потребу своѣга газдинства налази свако дрвлѣ.

П. 25. Шта е склопѣ?

О. Склопѣ у шумоводству зове се, када се дрвлѣ у томѣ станю налази, да се гранѣ нѣгово додира тако да између граня сусѣдны дрвля никакве празнине нема.

П. 26. Одкуда долази, да се врљови среднѣга узраста грмова суше, и оће ли се послѣ и савѣ грмѣ да осуши, када се безѣ склопа оставе?

О. Одтуда долази: када грмови у склопу бывши, безѣ склопа остану, врљови имѣ се суше зато, што онда гране у ширину више тераю, и сокѣ ненавалюе у высину више, али зато неће се савѣ грмѣ да осуши.

П. 27. Чиме се може пресађеномѣ дрвлю помоћи да болѣ напредуе, када оно чами?

О. Оно дрвлѣ, кое послѣ пресађеня чами и слабо расте, зали добро водомѣ, па ће се тиме земля око жила слећи, одѣ чега ће дрвлѣ веселіе напредовати.

П. 28. Кадѣ е шума за сѣчу дорастла, како ю треба сѣћи, да се она савршено природнымѣ начиномѣ посѣе и опетѣ што скоріе подмлади:

- а) ако е шума букова,
- б) ако е растова,
- в) ако е брезова,
- г) ако е іовова,
- д) ако е борова,
- е) ако е елова?

О. Кадѣ е шума за сѣчу, и када же-лишѣ што скоріе опетѣ младу шуму поди-

гнуту видити природнымъ сѣянѣмъ, то
ѣшъ постићи слѣдующимъ началомъ:

а) Ако є шума букова, не сѣци све из-
реда букве, но само разрѣђуй и оставляй
букве за сѣме тако у често да се готово
гране додираю. Ову сѣчу у овомъ станю о-
стави, докъ се она савршено не посѣе, и докъ
буквићи млади за єдиу стопу не порасту,
па онда можешъ старе букве у половину
опеть разрѣдити. У овомъ станю зове се
сѣча съ разрѣђиванѣмъ.

У овомъ станю разрѣђена сѣча остае
донде, докъ млади буквићи, кои ће рѣдко
єдиако високи быти, у высину одъ $1\frac{1}{2}$ до
3 стопе не порасту. Онда посѣци све ма-
торе букве, ако се особене околности не
покажу, да поредъ путова и границомъ шу-
ме нѣколико отличны дебла оставишъ, да
потомство яку япію наѣе. Ако нїе то по-
требно, онда не оставляй никакву стару
букву.

Овакова сѣча, гдѣ се сво дрвлѣ пого-
тову узима, или гдѣ се текъ по гдѣгди нѣ-
колико дебла оставля за будућность, зове
се *савршена сѣча.*

б) Растова шума може се мало побо-
лѣ разрѣдити и грмови ради природногъ
сѣяня рѣђе оставити. Савршена сѣча може
у растовой шуми пре слѣдовати но у бу-
ковой.

Послѣ друге године може сѣча разрѣ-
ђиваня, а после четврте савршена сѣча
слѣдовати.

в) Брезова шума може се такођеръ
поболѣ разрѣдити одъ букове шуме при
првой сѣчи.

Кадъ млада бреза у высину на $\frac{3}{4}$ сто-
пе порасте, може се сѣча болѣ разрѣдити,
а када младари на $1\frac{1}{2}$ до две стопе порасту,
може се сва стара бреза посѣћи.

г) Јовова шума тако се исто сѣче као
и букова.

д) Када сѣчешъ борову шуму, остави
тако стары борова за сѣме, како ће изме-
ђу сусѣдны грана празнина быти на 10 до
12 стопа; па како се сѣча посѣе и борићи
у высину на 6 до 12 палаца порасту, посѣ-
ци колико в могуће по снѣгу старе борове
и извуци.

е) Ако имашъ влову гору да сѣчешъ,
поступай са сѣчомъ и оставлянѣмъ сѣме-
няка исто онако, као што в поступанѣ са
буковомъ шумомъ прописано.

П. 29. Каква незгода произтиче одту-
да, кадъ порѣдко сѣменяке оставишъ? Ђ
ли шкодљиво кадъ су у често, и зашто?

О. Ако сѣменяке порѣдко оставишъ,
слѣдуе та незгода, да ће земля обрастити

травульиномъ, кои ће землю изнурити, сѣ-
ме ће тежко кліяти, и оно што поникне
подавиће и угушити коровина.

Шкодливо е када се сѣменяци у често
оставе, ерѣ ће младари не добываюћи ки-
ше и воздуха угинути.

П. 30. Каква штетна слѣдства произ-
лазе, када сѣчу, у којој си сѣменяке оста-
вио, одѣ трня и шибля не отребишь?

О. Када сѣчу, у којој самъ сѣменяке
оставио, одѣ трня и шибля не отребимъ,
има ћу та штетна слѣдства, да ће се сѣме,
које и кліяло буде, угушити.

П. 31. Како ћешъ поступати, кадъ бы
имао букову шуму, која бы за сѣчу была,
али е порѣдка и гране до землѣ высе, сѣћи?

О. Кадъ бы имао букову шуму сѣћи,
гдѣ се букве порѣдко налазе и гране имѣ
до землѣ высе, я ћу чекати годину када бу-
ковъ жиръ роди, па ћу натерати свинѣ да
такову шуму добро изрѣю, па ћу онда када
жиръ опадати почне, свинѣ изъ шуме из-
терати, и када жиръ опадне я ћу све бук-
ве на 10 до 12 стопа у высину посѣћи и
шуму забранити. Послѣ тога ћу празна мѣ-
ста буковымъ жиромъ посѣяти и браномъ
цѣлу шуму подрляти да се жиръ затрпа.

П. 32. Каква полза слѣдуе кадъ се че-
сте разрѣђую, или е болѣ никако іѣ не раз-
рѣђивати, и зашто?

О. Када е шума честа а нѣ іоштѣ за сѣчу, одѣ разрѣшиваня та полза слѣдує, што ѣмо добыти дрва за огрѣвъ, а заоставше мотке болѣ ѣе напредовати. А када никако не бы честу разрѣживали, не бы могло дрвлѣ едно одѣ другога растити и добыли бы танко а високо дрвлѣ.

П. 33. Колико дебела мораю быти дебла младе шуме, када се прво разрѣживанѣ предузети има, и зашто не бы добро было раніє разрѣженѣ предузети?

О. У молодой шуми мораю быти дебла, када се прво разрѣженѣ предузима, доле при земљи 6 до 8 палаца дебела у пречнику, а раніє разрѣженѣ предузети не бы добро было зато, што су дебла младе шуме іоштѣ слаба па не бы могла вѣтру противустати.

П. 34. Коя се главна правила при разрѣженю младе шуме наблюдавати имаю?

О. Да се право израстла и одѣ други повыша дебла необараю; да се при разрѣженю на горный склопѣ шуме пази, и овай да се не разтвара и да пре почешѣу но порѣѣу шуму оставлямо, што бы наглымѣ разрѣженѣмѣ више шкодили шуми но што бы іой помогли.

П. 35. У коє доба године треба шуме разрѣживати и сѣче назначавати и како томѣ поступати валя?
слѣд

О. Ваобште свака сѣча у шуми па и разрѣшенѣ има се у оно доба године предузети када листѣ опадне, а то є одѣ почетка или одѣ средине Ноемврїя па до конца Марта мѣсеца. Ово є найзгоднїе врѣме за сѣчу зато, што є дрвлѣ онда безлистно и дрво є свою зрѣлость постигло. Но пре него што се дрвосѣчци у шуму пусте треба јоштѣ у єсень докѣ листѣ нїе опао она дебла забѣлежити, коя се оборити имаю, єрѣ се онда болѣ о склопу судити може, но послѣ кадѣ листѣ опадне. Назначенѣ оборити се имаюћи дебла мора бити таково, да јї нико осимѣ шумара начинити не може, како бы се тиме предупредило своєвольно обаранѣ шума.

П. 36. Каково дрвлѣ треба ранїе сѣћи, а коє сѣче могу се безѣ штете и доцнїе предузети, и зашто?

О. Высоку гору треба найпре обарати како бы могао сѣчу преко зиме очистити, єрѣ слабїя дебла, коя су јоштѣ у соку, оће одѣ зиме да прсну, и оће да се укваре ако кола или теглећа стока панютке сгази.

Средню и нижу гору можешѣ доцнїе до конца Марта, а у нѣкимѣ предѣлима планинскимѣ и до ђурѣева дана обарати, єрѣ пре тога врѣмена шума не зѣлени.

П. 37. Каква є правила шумарѣ наблюдавати дужанѣ при назначеню горе за разрѣшиванѣ?

О. Шумаръ е дужанъ при назначеню горе за разрѣшиванъ на то мотрити, да оно дрвлѣ не назначи за сѣченъ, коимъ ће се велика празнина отворити, а тако исто при разрѣшиваню сѣменяка по сѣчама да не назначуе онай грмъ за сѣченъ, подъ коимъ іоштъ ніе подмладакъ ударіо. Добро бы было да свако дебло, кое се за обаранъ назначуе, жигоше.

П. 38. Кадъ млада гора удари, колико година треба ю забранѣну држати, те да іой ништа не науди?

О. Сѣче и младу гору обично треба забранѣну држати, као боровину 15—18 година, еловину 20—25 година, букову и растову гору 25—30 година; а брезову, іовову, тополову и врбову одъ 6—8 година.

П. 39. Кое е врѣме за сѣянъ горе најпробитачніе?

О. Природа сама е опредѣлила врѣме најпробитачніе; дакле у есень, када жиръ опада, онда га треба купити и гдѣ ти е повольо сѣяти.

П. 40. Ако бы хотѣо по нѣкой рудини или изпусту гору сѣяти, мора ли земля за усѣвъ приуготовлѣна быти.

О. У мекоти свако былѣ болѣ напредуе но у рудини; зато треба едне године рудину узорати и чиме посѣяти, да се зе-

мля обработка, па онда на слѣдуюћу есенъ може се узорати и жиромъ посѣяти.

П. 41. Како бы се млада гора рассађивати могла?

О. При рассађиваню младае горе треба иста она правила наблюдавати, коя смо при рассађиваню воѣака изложили на питаня 1052, 1053, 1054, 1056, 1059, 1060, 1061, 1062, 1064 и 1065.

П. 42. Када е полезно рассаднице листнате жирородне горе одма при рассађиваню на нѣколико палаца до землѣ одсѣћи?

О. Када се види, да вр'ови рассадница нѣшто вену, онда одсѣци на нѣколико палаца одъ землѣ стабло, тако ће младари болѣ избіяти изъ таковогъ паня.

П. 43. Кое се дрвлѣ дае разплодити изъ самы пободены шибльика?

О. Оно се дрвлѣ съ добрымъ успѣхомъ може изъ самы пободены у землю шибльика разплодити, кое има велико срдце; но найболѣ се могу овако разплодити тополе и врбе.

П. 44. Како се побіаю шибльике у землю ради разплоћеня?

О. Ако желишь нѣко дрвлѣ самымъ побієнымъ у землю шибльикама разплоди-

ти, одсѣци младара єдногодишньи одма у пролеће пре него се дрвлѣ подмезгра, па одъ ньи начини палице 10 до 14 палаца дугачке, коє *убоднице* називамо.

Доле сваку палицу зарѣжи косо, а горе равнично. Ако не наѣшѣ доволно єдногодишньи шибльика за оваї посао, можешѣ узети и двогодишньи.

Ако є земля тако мекана, да *убоднице* лако у землю забости можешѣ безѣ поврѣде коре, онда пободи *убоднице* толико у землю, да изѣ землѣ само за $1\frac{1}{2}$ палца вире. Но ако бы земля тврда была, да бы при побаданю кору позлѣдио, онда морашѣ ашовомѣ ямиће изкопати и ямиће дробномѣ земльомѣ попунити и онда у такову мекоту *убоднице* побости, и вodomѣ залити.

П. 45. Є ли нужно сву гору високо подизати?

О. Може се нѣка гора и низко подићи, гдѣ су многа дрва за огрѣвѣ нужна, те се не може чекати савршеный узрастѣ дрвећа.

П. 46. Коя дрвећа могу поднети за низку гору?

О. За низку гору могу поднети слѣдуюћа: грабѣ, яворѣ, брестѣ, ясенѣ, іова, расть, топола, врба, а напротивѣ бреза, липа, и сва зимзеленаста не могу поднети низко подизанѣ.

П. 47. Коя дрвећа послѣ сѣче тераю изъ жила подалѣ одъ паня изданке?

О. Ясика, іова и багрена тераю изданке изъ жила подалеко одъ паня послѣ сѣче?

П. 48. Коя су главна правила при сѣчи низке горе?

О. При сѣчи низке горе то є главно правило:

Сѣци гору како є она 40 година стара.

Сѣци гору до землѣ тако, да пань само 2 до 3 палаца изъ землѣ вири, да бы изъ нѣга младари лакше избіяти могли.

За сѣченѣ низке горе избирай особито оштре сѣкире, како не бы кору сгулію и позлѣдію или пань разцѣпію.

Пань не сѣци равнично, но косо и гладко, да се киша лакше слива, и пань да не труне.

Сва оборена дрвећа и огранке извуци изъ сѣче пре него што гора потеря, како не бы при извозу дрва младаре позлѣдію.

Сѣчу низке шуме немой сасвымъ оголити, но остави по нѣка стабла за сѣменяке, како ће ова младаре закляняти.

П. 49. Шта є сѣча?

О. Сѣча значи у шумоводству онай просторѣ шуме, кои є по сразмѣрїю и по

величини шуму опредѣленъ да се въдне године обора.

П. 50. Шта е висока гора?

О. Висока гора зове се она, гдѣ се дрвлѣ оставля да савршеный узрастъ постигне.

П. 51. Колико се година изискуе да сысока гора до савршеногъ узраста дође?

О. За савршеный узрастъ високе горе изискуе се 120 година; но по нужди узима се и узрастъ одъ 100 година.

П. 52. Дав ли висока гора више дрва одъ низке?

О. Висока гора више дав дрва одъ низке, макаръ да се ова три пута сѣни може докъ се она текъ еданпутъ сѣче.

П. 53. У коме е случаю низка гора пробитачнѣя одъ високе.

О. Може низка гора пробитачнѣя быти одъ високе у ономъ случаю, ако е земля слаба, да нѣ у станю давати довольно раане высокой гори, па да ова до савршеногъ узраста ни доспѣти не може, или ако е нужда у огрѣву, па се дрва за огрѣвъ скуплѣ продати могу одъ дрва за япѣю.

54. Шта упропашѣва гору?

О. Гору слѣдуюће причине упропашѣваю, 1) неограниченый просторъ шуму,

2) када се сѣча и подмладакъ младе горе не чува и не брани, 3) неопредѣлени и неограничени путови по шуми, 4) када се оборена гора у врѣме изъ шуме не извуче, 5) безштедно употребленѣ горе, 6) непозвољна горосѣча, 7) шумска попаша, 8) прекомѣрна дивлячь, 9) прекомѣрно куплѣнѣ листника, 10) шумскій пожаръ, 11) велики снѣгови, олуине и градъ, 12) изванредна суша.

П. 55. Како се може неограниченомъ простору шуме помоћи?

О. Томе се може помоћи, када шумаръ сво старанѣ на то обрати, да повѣрену му шуму у цѣлости одржи, те да се шуми опредѣлений просторъ ни съ кое стране не умалява, не допуштаюћи сусѣднимъ притяжательима, да одъ шумскогъ простора себи присвояваю.

П. 56. Како се има подмладакъ младе горе чувати и бранити?

О. Ово е еданъ одъ најважнѣи предмета у шумскомъ газдинству. Шумару мораю познате бити повреде, кое бы шуми а поглавито младој гори люди и стока причинити могли.

Да не бы стока у сѣчу улазила и младаре потирала, треба шумаръ да настои како ће сѣчу заградити и тако до прописа-

ногъ врѣмена младу шуму забранѣну држати, да стока никако улазити не може. Но у таковий забранѣ не треба ни люде не поуздане пуштати, кои безъ разсужденя на послѣдице наиболѣ грмиѣ оѣе да сѣку.

П. 57. Какву штету причиняваю неограничени и неопредѣлени путови молодой гори?

О. Хрѣави путови крозъ шуму водеѣи не само што су теготни за путника и рабаціе, него ако су іоштѣ неограничени, потиру младу гору, ерѣ рабаціе изъ шуме дрва возеѣи оѣе да избѣгаваю злочеста мѣста и на страну крозъ шуму тераюѣи младу гору потиру.

Шумарѣ мора на путове пазити и настоявати да іѣ у добромѣ станю и ендецима ограничене одржи, не допуштаюѣи да путници и рабаціе своевольно по шуми путове праве.

П. 58. Каква штета произлази одтуда када се оборена дрва преко зиме изъ шуме не извуку?

О. Када се у опредѣленой сѣчи грмови посѣку, кое бѣва преко зиме, веѣѣ ѣ у той сѣчи одѣ опадаюѣегѣ жира сѣме посѣяо; ако се дакле што скоріе оборена дрва изъ сѣче не извуку, поздніе када сѣме кліяти почие, или у низкой шуми када млада-

ри изъ панѣва избіяти почну, велику ћемо штету молодой гори причинити. Ова штета састои се далѣ и у томе, што сѣме затрпано дрвлѣмъ, неће моћи ни кліяти, и оно што никне, стока ће и кола погазити и младаре изъ панѣва избіаюће кое оченити, кое стока обрстити.

Шумаръ дакле дужанъ е на то мотрити, како ће преко зиме употребити сву снагу на сѣчу да се одсѣку она стабла, која се оборити имаю, па ће сходне мѣре предузети да се сѣча одъ обореногъ дрвля савршено ослободи пре него се гора развіяти почне. А како гора зазѣлени, у сѣчу нико да не улази.

П. 59. Безштедно употреблѣнѣ горе занста упропашћуе шуму; но како бы се то предупредити могло?

О. Безштедно употреблѣнѣ горе есте права потра. Гдѣ у насъ по шумама безбройне кладе леже и труну, опетъ се сирова гора ради огрѣва и заграда сѣче и обара. На штедную горе нико и не мисли. Кадъ бы се баръ забранило сѣкирама грмове обарати и наредило, да се свако дрвлѣ тестеромъ престругати мора, могло бы се оно силно иверѣ, кое пропада заштедити.

Може се казати, да они, кои гору преко лѣта обараю, навлашъ иду на упропа-

шћенѣ шума, ерѣ изѣ заоставшегѣ у земли пана не изтеруо више младари.

Тако исто врѣме бы было, да бы наши землѣдѣлци боля и постояннѣ обита-лишта и зграде подизали, ерѣ на постоеће брвняче и долма-зидове не само што много дрвене япѣ одлази, но и у нѣима живе-ћи много дрва за огрѣвѣ трошимо.

При сѣченю горе морао бы шумарѣ пазити, да се ни едно здраво дебло не употреби на огрѣвѣ или на врльике, ако бы оно за япѣю пристати могло.

П. 60. Како бы се предупредити могла крађа или непозволѣна горосѣча?

О. Кадѣ помислимо какву грдну ште-ту чине они, кои безѣ свакога рассућеня и безѣ свакога реда и поредка крадомѣ най-лѣпше грмове обараю и гору затиру, онда допустити морамо да за такове упропа-стителѣ народнога добра никада нѣе доволь-но строгѣ законѣ. И потOME овакове горо-сѣчце строго и примѣрно треба казни под-вргавати; али равно и они казнѣ треба да искусе, кои овакове горосѣчце неће да од-крѣю. Само строгость закона у станю е крађу или непозволѣну горосѣчу предупре-дити. А да не бы упропастителѣи горе до-стойну казнѣ избѣгли, нужно е имати по-здане шумаре и савѣстне кметове, кои ће на гору добро пазити, и оне ватати и вла-

сти предавати, кои гору сатиру и упропашћую.

П. 61. Какву штету причинява стока шуми што по шуми пасе?

О. Гдѣ се стока безъ свакога реда и надзиранія у шуму на пашу пушта, ту се гора савршено упропашћуе и сатире, ерѣ нити могу изъ панѣва оборенога дрвля младари да избіяю, нити изъ сѣмена произишавши младари да расту, све то стока коє обрсти, коє погази. Треба дакле на послѣдакъ мислити и одъ шуме по околностима єдну четвртину или трећину забранити, и никако у тай забранѣ стоку пуштати докѣ се не бы млада шума подигла. Нашъ поступакъ са жирородномъ горомъ може се сравнити съ єднымъ распикућомъ, кои изъ наслѣдія све єднако троши а ништа не принавля и не демеће. И како годѣ што ће овоме на послѣдку иманя нестати, тако ћемо и мы упропаствивши шуме жельни быти и яшіє и дрва за огрѣвь.

П. 62. Какву штету приноси шуми прекомѣрна дивлячѣ?

О. У предѣлима, гдѣ се премнога дивлячѣ умножи, не може млада гора уредно да напредує зато, што ю дивлячѣ, коя младаре брсти, потире. Но мы се овога случая не можемо бояти, но напротивъ мо-

жемо дочекати, да ћемо жельии быти дивлячи.

П. 63. Какву штету причиняваю жирородной гори они наши сажители, кои листнике преко мѣре сѣку?

О. У сушнымъ годинама, када сѣно слабо роди, кодъ насъ є уредбено дозвољно, да народъ може листнике сѣћи. Но када се ово сѣченѣ листника безъ строгаго надзиранія народу дозволи, може се жирородна гора нагрдити. Прости люди или изъ незнаня или изъ лакоумія не мисле на послѣдице, но само на свою потребу, и тако они гледаю само да себи што више листника насѣку, а оће ли неуреднымъ сѣченѣмъ гори шкодити, зато они не разбираю. При оваковомъ случаю нужно є строгаго надзираніе, и настояванѣ. Поуздани шумари и одреѣени надзиратели треба на то да мотре, да се само грмови подкресую, и долѣ гране одсѣцаю, а у горній склопъ грана никако да се не дира.

П. 64. Пожаръ заиста шуме упропашћує; али како бы се пожаръ предупредити могао?

О. Ако желишь пожаръ предупредити, одклони све оно, што бы пожаръ проузрочувати могло, па ако бы се преко свега тога пожаръ у шуми породіо, онда морашь

живо настати како ћешъ пресѣцанѣмъ са-
юза пожаръ утишати.

Ради предупређеня шумскогъ пожара
нуждно е све оне казни подвргавати, кои
лежеће владе или суве грмове изъ несташ-
лука пале, и ове оставе да гору, коепослѣ
вѣтаръ раздува и далѣ разнесе.

Тако треба и пастире и све оне, кои
у шуми посла имаю, казни подвргавати, кои
ватру ложе ради грѣяня или ради куваня,
па неће при одлазку изъ шуме ватру да
погасе. Особито е опасно близу врзине
ватру ложити.

И. 65. У koliko е могуће ону штету
умалити, коя се шуми причинява одъ ве-
лики снѣгова, олуине и града?

О. Често се догађа, да у есень збогъ
слабе слане листь не опадне, а међу тимъ
снѣгъ прерано падне и на листнатимъ гра-
нама тако се нагомила, да се одъ тежине
снѣга гране ломе. Но овоме случајномъ
потираню горе нїе могуће на путъ стати,
као што не можемо ни оной потри на путъ
стати, коя се догађа одъ олуине и града.
У таковимъ случајвима дужность е шума-
ра на то мотрити, да се оборена гора на
ползу употреби, да се оборено дрвлѣ, коє
бы се на япію употребити могло не троши
на врљике и огрѣвѣ. Такођеръ дужанъ е

шумаръ настаявати да се оборено дрвлѣ часть пре изъ шуме извуче, како бы се предупредіо поводъ самовластномъ обараню горе, ерѣ има людій кои на рачунъ оборены грмова и друго здраво и стоеће грменѣ обараю.

Ако бы млада гора градомъ побіена была, найпробитачніе в сву младу гору идуће зиме посѣћи, да панютци съ едногъ прста изъ землѣ вیره, како бы млада гора на ново избила и силніе растећи права стабла добыла.

П. 66. Познато е да изванредна суша младай гори, коя се іоштѣ ніе склопила, много шкоди; бы ли се како овой штети помоћи могло?

О. Оваковомъ естественомъ догаћаюніе могуће на путь стати; но шумаръ по могућству може баръ своіой младай гори, кою подиже, заклона дати, да одъ сунца не изгори. Познато е да млада гора, коя више година мала остае, не може много сушу одржати, зато треба ю гранѣмъ покрити, како бы колико толико у ладу была.

П. 67. У шумскомъ газдинству, кои су главни предмети, а кои су споредни подаюћи намъ ползу одъ шума?

О. Дрво е главный предметъ у шумскомъ газдинству, а споредни ползу прино-

сећи предмети всу, кои се одъ шуме осимъ главногъ предмета іоштъ добыти могу.

Главнога предмета производъ дѣли се на два разреда на дрво за япію и дрво за огрѣвъ.

Споредни ползу приносећи предмети могу се на три разреда подѣлити: на ползу бильну, минералну или ископаему и животну.

Изъ првога разреда имамо ползу бильну одъ сокова изъ дрвета изтичући, одъ коре, плода, лишћа и траве.

У другій разредъ спадаю углѣвлѣ и тресеть — торфъ —.

У трећій животиньскій разредъ спада ловъ.

П. 68. У кое доба године треба дрва за япію сѣћи?

О. Дрва за япію по правилу само у мѣсецу Декемврию, Януарию и Фебруарию треба сѣћи; ерѣ онда у дрвлю найманѣ сока има, на неће япія пуцати, дуже ѣетраяти и неће одъ црвоточине страдати.

П. 69. Но ако бы принуђени были преко лѣта сирова дрва за япію сѣћи, има ли средства, коимъ бы причинити могли, да япія дуже трае?

О. Ако си радъ да преко лѣта одсѣчена япія дуже трав, потопи ю у воду, да вода сокъ изъ япіе извуче.

П. 70. Коимъ редомъ слѣдую дрва по добротѣ нѣиной за огрѣвъ?

О. Дрва за огрѣвъ по добротѣ нѣиной овимъ редомъ слѣдую.

А. листната гора: 1) яворъ, 2) грабъ, 3) ясенъ, 4) буква, 5) церъ, 6) граница, палужникъ, 7) брестъ, 8) бреза, 9) липа, 10) ягниѣда, 11) іова, 12) топола, 13) ябланъ, 14) врба.

Б. зимзелената или игличава гора: 1) боръ, 2) ела.

П. 71. Шта се прави одъ сока изъ дрвета изтичуѣгъ?

О. Прави се катранъ, смола и терпентинъ.

П. 72. Коѣ дрвлѣ найвише катрана даѣ?

О. Понайвише катрана даѣ боровина.

П. 73. Како се добива катранъ и како се за продаю приуготовлява?

О. У пролеће пре него се дрвлѣ подмезгра, одъ стране сунчане заиѣи и оштримъ ножемъ на две стопе одъ землѣ убоди у кору до мезгре и повуци єдну урѣзотину право на выше 3 стопе дугачку, по-

слѣ одна до ове на 1 до $1\frac{1}{2}$ палца повуци и другу урѣзотину, и овај кайшъ коре извади. А да не бы киша подѣ кору продрла, урѣзотине доле заошилѣи.

Како се сокъ изѣ землѣ покрене и на выше поѣе, она се урѣзотина или левакѣ напуни катранастымѣ сокомѣ, кои тече и на послѣдку се стврдне; као што се тона свакомѣ случайно позлѣѣеномѣ бору видити може. Овај овако стврднутый катранъ слѣдуюѣе године мѣсеца Юлія и Августа мора се скинути и састругати ножемѣ и у бурдѣ скупити и за далый съ нѣиме поступакѣ оставити. И будуѣи да ово јоштѣ нѣ катранъ и роба за продаю, него се мора топити и чистити, то узидай ораніе или казане тако у землю, да само дно буде на ватри, а да не може поредѣ казана пламенъ и катранъ запалити.

У ове казане или ораніе успи мало воде како ѣе дно са 3 до 4 палца водомѣ покривено бити, те да бы предупредіо, да катранъ не загоре, па онда помало меѣи катрана у казане, а ватру изтіо подложм и тако мудро ватру подстичи, докѣ се катранъ не загрѣе и не почче врити. Овако прокувай катранъ, промешай, па онда скини съ ватре, имашѣ массу готову, кою послѣ чистити треба.

Само чишѣенѣ катрана овако бѣва: извади нѣку часть разтоплѣне массе катрана

у малену подебелу врећу, и ову до две третине ове масе напуни, завежи горе врећу стегнуто. па онда ту врећу метни подъ цѣдникъ, те полако заврѣи цѣдникъ да се катранъ оцѣди. Чистый катранъ теѣи ће изъ цѣдника у корито и у кориту поставлѣну мѣшину или буренце, и то ти е чистъ катранъ за продаю.

Ово е обичный начинъ правлѣня, куваня и чишћеня катрана; на нѣки мѣсти другоячѣ раде:

Они међу катранъ у казанъ добро узиданый, па онда га на слабой ватри непрестано мѣшаюћи отопе и послѣ постакну ячу ватру да катранъ проври. Овай овако отоплѣный катранъ саспу у бурадъ, а на дну налазећу се дрождину саспу у врећу одъ жица у густо оплетену, па ту врећу подметну подъ цѣдникъ, те изъ дрождине заоставши катранъ оцѣде.

При овоме начину то е свойствено, што се катранъ, безъ да се у казанъ воде сипа, отопи и оцѣди. Овако се добыва больй и чисти катранъ.

П. 74. Каква е дрвећа најпробитачниѣ подизати?

О. Ако примѣтишъ, да се у околинѣ гдѣ живишъ, нужда показуе у япѣи за граѣвину, а свойство землѣ допушта, подижи

елову и борову гору, или ако е изгледъ, да ъе се растовина за япю тражити, подижи растову гору.

Но ако предвиђашъ, да ъе нужда бити у дрву за огрѣвъ подижи ону гору, коя най-брже расте, или кою ъешъ скоріе сѣни моћи.

П. 75. Подъ коимъ е обстоятелства-ма могуће низку гору у високу претворити?

О. Ако е нѣка гора тако велика, да се уреднымъ разрѣђиванѣмъ сва потреба околны жителя подмирити може, докъ гора до савршеногъ возраста не порасте, онда е могуће низку гору у високу преобрати-ти. Но ако е просторъ горе тако маленъ, да се изъ тога уреднымъ разрѣђиванѣмъ дрвля, потреба не може да подмири, онда не треба подизати високу гору. Онда се шумско газдинство съ низкомъ горомъ за-довольити мора.

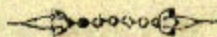
П. 76. Да ли држава или правителство има право и приватне притяжателѣ шума принудити да уредно шумоводство воде?

О. Ради постиженя цѣли државне, правителство е дужно приватне притяжателѣ шума у шумскомъ газдинству руководити и нѣи у слободномъ употреблѣню шума о-граничити.

Ово ограниченъ у толико се простира-
ти има, колико е потребно да се шуме у
таковомъ станю одрже, како бы оне сва-
кадъ къ подмиреню обшти државны по-
треба по сразмѣрїю принети могле; да се
дакле са шумама по обштимъ опредѣленїя-
ма поступа, да се оне у добромъ станю одр-
же и потомству обезбѣде.

П 77. Какове предмете морала бы цѣ-
ли сходна уредба шумска садржавати?

О. Ваобште цѣли сходна уредба шум-
ска морала бы ясна правила о подизаню
горе, поправки, садржаню и о употребе-
ню шуме садржавати.

БИ

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Рл9Ср II 749/3.1

